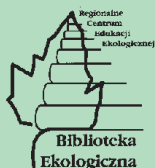

Spis treści

20-LECIE FUNDACJI BIBLIOTEKA EKOLOGICZNA W POZNANIU	2
JAK ZAPEWNIĆ ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERENÓW OTWARTYCH? - OMÓWIENIE DYSKUSJI I PODSUMOWANIE DEBATY	9
OBRADY W POZNANIU PODSTAWĄ DLA NOWEGO POROZUMIENIA KLIMATYCZNEGO	12
KOPENHASKIE PLANY	13
PRZYKŁAD DLA INNYCH	14
PAKIET DZIAŁAŃ W OBSZARZE ENERGII I ZMIAN KLIMATU	15
ZRÓWNOWAŻONA GOSPODARKA WODNAKU LEPSZEMU WYKORZYSTANIU ZIEMI.....	16
LIFE+ RUSZYŁ Z BLOKÓW STARTOWYCH	18
ZAPOBIEGANIE WYSYCHANIU ŚWIATA	19
UWALNIANIE WĘGLA - W POSZUKIWANIU ROZWIĄZAŃ	20
DZIAŁANIA NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	22
STADA EUROPY: POWIEW ZMIAN.....	23
CZYSTA ENERGIA Z ODPADÓW W UMWELTZENTRUM SIMMERING W WIEDNIU.....	24

Foto. Zbigniew Krysiński

Foto. okładka: Sławomir Pniewski

RADA PROGRAMOWA REGIONALNEGO CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNEJ W POZNANIU:

MAREK BEER, ARKADIUSZ BŁOCHOWIAK, ROMUALD GRABIAK, JERZY GŁADYSIAK, EWA HOFFMANN, ZBIGNIEW KRYSIŃSKI, ANDRZEJ MALATYŃSKI, ANDRZEJ MIZGAJSKI, KRYSZYNA POŚLEDNIA, JOLANTA RATAJCZAK, GRAŻYNA SMOLIBOWSKA-HRUSZKA, JAN ŚMIEŁOWSKI.

Rada programowa RCEE w Poznaniu współpracuje z Redakcją Wielkopolskiego Biuletynu Ekologicznego przez udział w redagowaniu i wydawaniu Biuletynu. (Regulamin RP RCEE w Poznaniu § 6 pkt 1)

WIELKOPOLSKI BIULETYN EKOLOGICZNY

UKAZUJE SIĘ DZIĘKI POMOCY FINANSOWEJ
WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

Wydawca: Fundacja Biblioteka Ekologiczna – Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej. 61-715 Poznań, ul. Kościuszki 79, tel.: (0-61) 852 41 39, (061) 852 13 25, fax: (0-61) 852 82 76 e-mail rceebepz@free.ngo.pl. <http://free.ngo.pl/rceebepz/> Redaguje Zespół. Skład i druk: proDRUK Poznań ul. Błażeja 3, tel. (0-61) 8229-046. Redakcja zastrzega sobie prawo do skracania i adiustacji tekstów oraz zmiany tytułów. Przedruk materiałów lub ich części tylko za zgodą redakcji Wielkopolskiego Biuletynu Ekologicznego. Nakład wydrukowano na papierze ekologicznym. Nakład. 1000 szt.

20-LECIE FUNDACJI BIBLIOTEKA EKOLOGICZNA W POZNANIU

W 1989 roku powstała nasza instytucja. Założycielami byli: Polski Klub Ekologiczny – Okręg Wielkopolski oraz Fundacja Green Library w Berkley (USA). Przez kolejne lata otrzymano kilka kontenerów z książkami. Obecnie po modernizacji księgozbior z katalogiem elektronicznym tworzy wraz z nowymi nabytkami zbiór 8 tysięcy woluminów z zakresu ochrony przyrody i środowiska. Była to pierwsza tego typu placówka w Europie Środkowo-Wschodniej.

Fundacja Biblioteka Ekologiczna w Poznaniu w roku 1994 została w ramach programu PHARE nominowana jako jeden z 17 w kraju w ramach sieci regionalnych centrów edukacji ekologicznych. Od 1998 roku wydaliśmy 62 numery dwumiesięcznika „Wielkopolski Biuletyn Ekologiczny”, publikując szereg najnowszych informacji z dziedziny ochrony przyrody i środowiska. Współpracujemy z jedynym w kraju Studium Poddyplomowym w zakresie Konwencji Waszyngtońskiej CITES przy Wydziale Hodowli i Biologii Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu dla służb celnych, weterynaryjnych, fitosanitarnych, policji, prokuratury, urzędów wojewódzkich i starostw powiatowych. W 1999 roku w ramach powołanego Centrum Monitorowania CITES wydaliśmy pierwszą w Polsce ulotkę o kontroli handlu dzikimi zwierzętami i roślinami oraz materiały edukacyjne w tym zakresie dla celników (cztery wydania). Stworzyliśmy na terenie Ministerstwa Środowiska gablotę edukacyjną z zatrzymanymi w Polsce okazami CITES. Przez kilka lat dr Jan Śmiełowski uczestniczył jako ekspert CITES w pracach Państwowej Radzie Ochrony Przyrody przy Ministrze Środowiska oraz w Brukseli w Grupie Przeglądu Naukowego ds. CITES (SRG UE). Od 1997 roku prowadzimy jedyną Szkołę Letnią w zakresie Hodowli Zwierząt w Ogrodach Zoologicznych z zajęciami terenowymi w Berlinie dla licealistów, studentów i pracowników Zoo. Przez 20 lat służymy pomocą naszym czytelnikom z całego województwa, udostępniając im specjalistyczne zasoby literatury fachowej, nie otrzymując na tą działalność bezpośrednich dotacji. Przez dwanaście lat przygotowaliśmy w ramach autorskiego programu edukacyjno-wystawienniczego dla szkół i społeczeństwa wielkopolskiego i całego kraju ponad 65 zagadnień. Podejmowaliśmy również tematykę interdyscyplinarną nt skażenia gleby, wody, powietrza a zdrowia człowieka, organizmów zmodyfikowanych genetycznie, alergię, globalne wymieranie płazów itp. Przez kilku lat realizowaliśmy do 2007 roku bezpłatnie spotkania w ramach Akademii Terapii Naturalnej red. Joanny Pyłki, przybliżając społeczeństwu naturalne sposoby detoksykacji naszego organizmu. Nasze doświadczenia w tej tematyce prezentowaliśmy na międzynarodowej sesji w Brukseli, przed konferencją UE ministrów zdrowia i środowiska w Budapeszcie w maju 2007 r. Także kilkakrotnie podejmowaliśmy tematykę gwałtownego pogarszania się stanu środowiska i jakości życia człowieka, w tym rabunkowej gospodarki leśnej i bezsensowne wycinaniu starych drzew. Nasze programy edukacyjne, w tym Przyrodnicze Laboratorium Interaktywne czyli kuźnia młodych entuzjastów, pracujące w sześciu pracowniach FBE, mają wykształcić grupę młodych ludzi wrażliwych na dewastację środowiska

i piękno przyrody. Fundacja Biblioteka Ekologiczna jako członek Stowarzyszenia Polska Zielona Sieć uczestniczyła na terenie Wielkopolski w ogólnopolskiej kampanii konsumenckiej „Kupuj odpowiedzialnie – Twoje pieniądze kształtują świat” prowadząc wiele zajęć w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych m.in. na temat nie używania opakowań jednorazowych, popierania zdrowych lokalnych produktów, nie testowania kosmetyków na zwierzętach, ograniczenia dalekiego przewozu towarów oraz nie wytwarzania zbędnych odpadów itp. Obecnie odbywa się kolejna tura dwulekcyjnych spotkań w wybranych 15 gimnazjach i liceach naszego regionu w ogólnopolskiej kampanii PZS „Od Poznania do Kopenhagi – polscy kampanierzy DLA KLIMATU”, a od października rusza nowy ogólnopolski projekt PZS „Akademia 3R” w szkołach Wielkopolski. Wyemitowaliśmy w TV Biznes 11 autorskich odcinków red. Joanny Pyłki i dr Jana Śmiełowskiego z cyklu „Eko-Info-Biznes” poruszając wiele istotnych zagadnień z ochrony przyrody i środowiska. Wydaliśmy również wiele cennych pozycji książkowych, w tym jedyną na rynku książkę Profesora Jana Sokołowskiego „Zwierzęta z mojego szkicownika” oraz ostatnio Profesora Leszka Bergera „Chrońmy europejskie żaby zielone”. Uczestniczymy także w faunistycznych badaniach terenowych m.in. susła perełkowanego w Polsce i pustyni Bayada w Sudanie Północnym. Współpracujemy z wieloma instytucjami w różnych działaniach np. w dwóch ostatnich latach uczestniczyliśmy w Dniach Ekologii organizowanych przez Pracownię Edukacji Ekologicznej oraz Koło Naukowe Edukacji Ekologicznej Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Tradycyjną formą edukacji od ponad 15 lat są coroczne koncerty w poznańskiej Arenie m.in. z Budką Suflera, Marylą Rodowicz, Dodą i Ryszardem Rynkowskim pod patronatem Ministra Środowiska organizowane przez agencję WAGART i FBE, gdzie prezentowane są bardzo licznej publiczności podczas imprezy wideoklipy MŚ z ochrony środowiska i aktualne problemy w tym zakresie. Nasza wieloletnia aktywność w zakresie szeroko pojętej edukacji ekologicznej zostały dostrzeżone i wyróżnione m.in. dyplomem i medalem za wybitną działalność na rzecz miasta Poznania z okazji 85-lecia Towarzystwa Miłośników miasta Poznania im. Cyryla Ratajskiego oraz uhonorowane Medalem Edukacji Narodowej.

Większość działań edukacji ekologicznej wspiera w całym regionie Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, a niektóre także np. modernizacja biblioteki czy wydawnictwa Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Natomiast środki finansowe z miasta tylko fragmentarycznie wspierają nasze działania.

Wszystkim, a przede wszystkim dzieciom, młodzieży i nauczycielom ze szkół Wielkopolski, dziękujemy za lata współpracy i okazywaną nam tak potrzebną pomoc i życzliwość, **gorąco dziękujemy.**

dr Jan Śmiełowski, prezes Zarządu FBE
(e-mail: rceebepz@free.ngo.pl)

Fundacja Biblioteka Ekologiczna 20 lat w służbie ochrony przyrody i środowiska

Dwadzieścia lat minęło od powstania Fundacji Biblioteka Ekologiczna w Poznaniu i pełne 10 lat od wydania przez Fundację Wielkopolskiego Biuletynu Ekologicznego. Jest jeszcze jedna data związana z powstaniem Fundacji – rok 1994, w którym w ramach programu Phare na bazie Fundacji

powołano Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej. Ta wielofunkcyjna instytucja zgromadziła unikalne zbiory książek, czasopism i filmów Video udostępniając je poszukującym informacji i pogłębiających wiedzę w zakresie ochrony przyrody, środowiska i krajobrazu. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu wysoko oceniając działalność Fundacji dofinansowuje jej programy w obszarze zagadnień proekologicznych i wydawniczych. Fundacja Biblioteka Ekologiczna na stałe wpisała się do grona instytucji realizujących programy proekologiczne w naszym województwie i kraju.

W 1998 roku odpowiadając na postawione pytania przez Wielkopolski Biuletyn Ekologiczny 1/98 – Co Pani zdaniem stanowi bariery w realizacji ochrony środowiska, odpowiedziałam: „upatruję w wydawnictwie, które pod auspicjami RCEE powstanie, szerokiej informacji o problemach ochrony środowiska oraz takiej dostępności, aby każdy kto chce,

ale i każdy, który musi prowadzić kształcenie ekologiczne miał do niego dostęp. Państwu i sobie, i wszystkim którzy odpowiedzialni są za edukację ekologiczną tego życzę.”

Dzisiaj mogę powiedzieć – to czego oczekiwałam jest w pełni realizowane.

EWA HOFFMANN

Wiceprezes Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

* * *

Fundacja Biblioteka Ekologiczna w Poznaniu jako Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej od 20 lat realizuje przez różne formy swojej działalności kształtowanie świadomości i wrażliwości młodego pokolenia na otaczającą nas przyrodę. Dzieci i młodzież uczestnicząca w zajęciach lekcyjnych programu edukacyjno-wystawienniczego zapoznawały się z wieloma zagadnieniami naszego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego. Szeroka tematyka zajęć dała uczestnikom możliwość zapoznania się z bieżącymi problemami ochrony środowiska i przyrody zarówno w skali lokalnej jak i globalnej. Dlatego inicjatywy edukacyjne podejmowane przez Fundację Bibliotekę Ekologiczną w Poznaniu zasługują na szczególne wyróżnienie i godne są szerokiego poparcia w dalszych jej proekologicznych działaniach.

Red. ADAM WAJRAK
„Gazeta Wyborcza”

Fundacja Biblioteka Ekologiczna 20 lat w służbie ochrony przyrody i środowiska

Fundacja Biblioteka Ekologiczna 20 lat w służbie ochrony przyrody i środowiska

Foto Janusz Korpala

Foto Artur Łazowy

20-LECIE FUNDACJI BIBLIOTEKI EKOLOGICZNEJ W POZNANIU

Program edukacyjno-wystawienniczy dla szkół autorstwa dr Jana Śmielowskiego

	TEMAT	MIESIĄC	ROK
1	„Chrząszcze”	7.XI-6.II	1996/97
2	„Czaszka”	17. XI. - 23. I	1997/98
3	„Przyroda w akwarelach i szkicach Profesora Jana Bogumiła Sokołowskiego”	26. III. - 16. V.	1998
4	„Urzekające piękno Jawy” fotogramy Kajetana Gosławskiego	26. V. - 10. VII	1998
5	„Wielkopolskie Parki Krajobrazowe”	27. VIII - 10. XII	1998
6	„Koń”	13. XI - 10. XII	1998
7	„Zwierzęta mało znane” rysunki Albina Łackiego	17. XII. -5. III.	1998/99
8	„Główne zagrożenia globu ziemskiego”	8. III. - 14. V.	1999
9	„Polskie drzewa”	25. V. - 30. IX	1999
10	„Nieznane karty Poznańskiego Zoo”	1.X.-30.X.	1999
11	„Zwierzęta chronione w Polsce”	XI	1999
12	„Podwodny świat raf koralowych”	XI. -31. I.	1999/00
13	„Rower jako alternatywny środek transportu”	10. II. -31. III	2000
14	„Jajo - fenomen komórki”	15. IV. - 30. V.	2000
15	„Motyle - dzieci słońca”	6. VI. - 30. IX.	2000
16	„Ekologiczne składowiska odpadów i ich zagospodarowanie”	1. X. -15. XI	2000
17	„Muszle - zauroczenie czy fascynacja” ze zbiorów Ireny Rychły Mrowińskiej	29. XI. - 24. I.	2000/01
18	„Dęby - świadkowie milenium” - fotografie Janusza Korpala	29. I. - 28. II.	2001
19	„Czysta energia i niekonwencjonalne źródła energii”	15. III. - 30. V.	2001
20	„Ilustracje Stanisława Mrowińskiego do książek edukacyjno-przyrodniczych” - połączone z konkursem z okazji Dnia Dziecka	1. VI. - 8. VI.	2001
21	„Ożywione kamienie” - wystawa rzeźb Romana Kosmali z polodowcowych granitów	11. VI. -30. VI.	2001
22	„Woda podstawą życia”	10. IX. - 15. XI.	2001

20-LECIE FUNDACJI BIBLIOTEKI EKOLOGICZNEJ W POZNANIU

23	„Niedźwiadek -pluszowa zabawka czy smutna rzeczywistość”	20. XI. -31. I.	2001/02
24	„Życie zaklęte w kamieniu”	4. II. - 30. III.	2002
25	„Góry Stołowe w szkicach Stanisława Mrowińskiego”	4. IV. - 30. IV.	2002
26	„Trawy - żywią, chronią i zdobią”	6. V. - 30. VI.	2002
27	„Marią przez Pacyfik” - żeglarska wyprawa dookoła świata	VII. - 30. IX	2002
28	„Organizmy transgeniczne”	II. X.-31.XL	2002
29	„Pingwin - sygnał ostrzegawczy”	7.XII.-31.III.	2002/03
30	„Słońce” - fotogramy Wiktora Wołkwa	5. II. -31. III.	2003
31	„Woda - źródłem naszego zdrowia”	7. IV. - 28. V.	2003
32	„Zwierzęta w bajkach i baśniach” - wystawa prac konkursowych uczniów LO im. Karola Libelta w Poznaniu	29. V. - 30. IX.	2003
33	„Kwiaty polskie” - w fotografiach Piotra Skórnickiego i Łukasza Zandeckiego	1X. -30. XI.	2003
34	„Sowy - legendy, zabobony, biologia, ekologia”	1. XII-31.I.	2003/04
35	„Mont Blanc - Trophy” 2003	2. II. -28 III.	2004
36	Wierzy Wielkopolskie	29. III -31. III.	2004
37	Zagrożenie zdrowia w następstwie zanieczyszczenia powietrza	2. IV.- 31. V.	2004
38	Zwierzęta w rzeźbie	8. IV. - 10. IV	2004
39	Alergia —aspekt środowiskowy	1.VI. -30. IX	2004
40	Owady - bioróżnorodność i bioindykatory środowisko	7. X. - 30. XI	2004
41	„Skały i minerały” w fotografiach Zygmunta Pniewskiego	1.XII. - 30.I.	2004/2005
42	„Lasy - dziedzictwo przyrodnicze” w fotografiach Kamila Szpotkowskiego	II -III	2005
43	Skażenie gleby a zdrowie człowieka - wystawa autorska doktora med. Zbigniewa Hałata	IV -V	2005
44	Ptaki i inne zwierzęta w rzeźbach Kazimierza Rafalika	VI	2005
45	Indie – Nepal fotografie Feliksa Sikorskiego	1.XI. - 31.XII.	2005
46	Zmiany klimatu - wystawa panelowa w ramach kampanii British Council „ZERO CARBON CITY”	I	2006
47	Odpady - selektywna zbiórka, przetwarzanie	II - IV	2006
48	Wielokulturowość Puszczy Knyszyńskiej	V - VI	2006

20-LECIE FUNDACJI BIBLIOTEKI EKOLOGICZNEJ W POZNANIU

49	Grzyby - ekspozycja, prezentacja i rozpoznawanie	IX - X	2006
50	Małe Ojczyzny - środowisko przyrodnicze polodowcowego krajobrazu Gminy Międzychód - wystawa fotografii Kamila Szpotkowskiego	XI	2006
51	W królestwie Nepalu - fotografie Kajetana Gosławskiego	XII	2006
52	„Drzewa - zielone płuca ziemi” - prace artystów zrzeszonych w Stowarzyszeniu „EKOART”	I - II	2007
53	„Odwieczny szacunek do przyrody” – Gruzja – wystawa, film, muzyka, przyroda	II - III	2007
54	Natura 2000. Fakty i mity	III - IV	2007
55	Globalne zagrożenie płazów	IX - XI	2007
56	Kupuj odpowiedzialnie - Twoje pieniądze kształtują świat	XII	2007
57	„Kraina koali – Australia” - wystawa fotografii Kajetana Gosławskiego	I	2008
58	Rodzime odmiany drzew owocowych	II - III	2008
59	Co dalej z odpadami w Poznaniu – wystawa przy współpracy EKO-ZEC	IV - VI	2008
60	„Krasiejów - najstarszy park dinozaurów na świecie” - wystawa przy współpracy Urzędu Miasta i Gminy Ozimek	IX - XI	2008
61	„Wieczne śpiochy - hibernujące gryzonie” - wystawa zrealizowana przy współpracy z Tatrzańskim Parkiem Narodowym, Zespołem Parkó Krajobrazowych Zamojszczyzny i Zakładem Zoologii Systemowej UAM w Poznaniu	XII - I	2008 - 2009
62	Ayurweda - filozofia czy medycyna	II -- III	2009
63	Zwierzęta udomowione i ich krewniacy	IV - V	2009
64	„Pszczoły - tradycje i osiągnięcia polskiego pszczelarstwa” - wystawa realizowana przy współpracy z Biblioteką Główną UP w Poznaniu	VI - VIII	2009
65	„Krzemień pasiasty - polski diament” wystawa makrofotografii Zygmunta Pniewskiego oraz z okazji 20-lecia FBE fotogramy „Góry w pięciu odsłonach” w 100 rocznicę śmierci Miecysława Karłowicza	IX	2009

Zarząd Fundacji Biblioteka Ekologiczna RCEE serdecznie dziękuje Ministerstwu Środowiska, Wielkopolskiemu Urzędowi Wojewódzkiemu, Wielkopolskiemu Urzędowi Marszałkowskiemu, Uniwersytetowi Przyrodniczemu w Poznaniu, Uniwersytetowi Adama Mickiewicza w Poznaniu, Kuratorium Oświaty w Poznaniu, Wojewódzkiemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu za współpracę i wsparcie Fundacji podczas realizacji programów edukacji ekologicznej w minionym dwudziestolecu i jest przekonany o dalszej owocnej współpracy dla krzewienia wiedzy i ochrony dziedzictwa przyrodniczego Polski.

Jak zapewnić rozwój zrównoważony terenów otwartych? - omówienie dyskusji i podsumowanie debaty

Pod takim tytułem (marca 2009 r. odbyła się w Zakładzie Geografii Kompleksowej i Katrografii Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu debata poświęcona terenom otwartym. Głównym prelegentem był Prof. Mariusz Kistowski z Uniwersytetu Gdańskiego. W części panelowej wzięli udział eksperci poznańskiego środowiska naukowego: Andrzej Mizgalski, prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Małgorzata Słodowa-Hełpa, prof. Uniwersytetu Ekonomicznego i dr Piotr Matczak z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Debatę prowadzili Andrzej Kassenberg - prezes Instytutu InE i Bożena Wójcik. Teksty wystąpień prelegentów opublikowaliśmy na stronach 6 - 24 Wielkopolskiego Biuletynu Ekologicznego NR 3/2009. Obecnie publikujemy pełne teksty omówienia dyskusji i podsumowania debaty opracowane przez Instytut na rzecz Ekorozwoju. Więcej informacji: e-mail: ine@ine-isd.org.pl. <http://www.ine-isd.org.pl>

OMÓWIENIE DYSKUSJI

Dyskusja jaka wywiązała się po wystąpieniach prelegentów była ożywiona i wielowątkowa, wiele osób zabrało w niej głos. Odnoszono się zarówno bezpośrednio do wystąpień prelegentów, jak i wskazywano na różne inne zagadnienia, zdaniem uczestników istotne dla zrównoważonego rozwoju terenów otwartych.

Niektórzy uczestnicy podjęli polemikę z prelegentami przedstawiając odmienne punkty widzenia w odniesieniu do oceny niektórych omawianych zjawisk, czy używanej terminologii. Spierano się np. co do miejsca problematyki zrównoważonego rozwoju w teorii nauk przyrodniczych – czy ma ona tam swoje miejsce, czy prowadzone są odpowiednie prace zmierzające do jej ujmowania z przyrodniczego punktu widzenia oraz wypracowania odpowiednich kryteriów i narzędzi pozwalających na praktyczne ich stosowanie. W naukach ekonomicznych problem zrównoważonego rozwoju jest szerzej podejmowany, choć praktyka gospodarcza w niewielkim stopniu wykorzystuje zaproponowane przez naukowców sposoby podejścia. Wskazywano przy tym, że dużym problemem jest brak odpowiednich syntetycznych wskaźników zrównoważonego rozwoju, które w jasny sposób pokazywałyby, czy rozwój ma cechy rozwoju zrównoważonego, czy nie. Proponowane bowiem długie listy wskaźników są trudne do stosowania i nie dają klarownego obrazu w tym zakresie. Informowano, że podejmowane są nie tylko próby opracowania takich syntetycznych wskaźników, ale że proponowane są już pewne rozwiązania – np. Zakład Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN zaproponował w roku ubiegłym syntetyczną metodę oceny zrównoważonego rozwoju i zachęca do dyskusji nt. jej stosowania.

Przedstawiono też problem oceny wartości przestrzeni przyrodniczej – zastanawiano się czy może i powinna być ona wyceniana, czy nie. Czy nie powinna być ona traktowana jako kapitał niezastępowalny, niepodlegający więc wycenie – czy wycenianie go nie stwarzałoby jeszcze większego dla niego zagrożenia, gdyż porównywano by go wtedy w kategoriach ekonomicznych z innymi dobrami.

Niektórzy dyskutanci wskazywali na potrzebę wyceniania przynajmniej części dóbr przyrody, gdyż samo odwoływanie się do etyki, wiedzy i dobrej woli nie wystarcza – nie jest dostateczną przeciwwagą dla argumentów ekonomicznych. Podkreślano, że trzeba te kalkulacje wprowadzać do rachunków ekonomicznych jako koszty zewnętrzne i tą drogą wpływać na decyzje. Stwierdzano jednak, że w Polsce istnieje bardzo silna bariera polityczna dla szerszego wprowadzania tego typu instrumentów i uwzględniania tą drogą racji środowiskowych.

Wskazywano na potencjalnie duże zagrożenia dla sfery społecznej i przyrodniczej obszarów wiejskich jakie mogą wystąpić w przyszłości, jeśli przewidywania niektórych ekonomistów co do możliwości drastycznego zmniejszenia się w Polsce liczby gospodarstw rolniczych (z ok. 2 mln do ok. 100-200 tys.)- Spowodowałyby to ogromne przekształcenia krajobrazu i duże problemy społeczne. Przytaczano wyniki ostatnich badań OBOP'u, które pokazują, że już tylko 14% mieszkańców obszarów wiejskich identyfikuje siebie jako rolników, co miało wskazywać, iż globalne procesy zmian już wyraźnie postępują na polskiej wsi. Mocno podkreślano, że krajobraz polskich obszarów wiejskich ma ogromną wartość i że trzeba go chronić, że należy mieszkańcom wsi i władzom lokalnym wskazywać na tą ich wartość oraz uświadamiać, że niszcząc krajobraz „podcinają gałąź na której siedzą”. Jest on bowiem podstawą dla rozwoju turystyki (ważnej dziedziny rozwoju tych terenów), stanowi też o ich atrakcyjności dla funkcji osadniczej – tak dla dotychczasowych mieszkańców, jak i dla tych którzy chcieliby się tam dopiero osiedlić. Wskazywano, że obecnie w związku z wykorzystywaniem dużych środków finansowych Unii Europejskiej, zagrożenia dla krajobrazu wsi polskiej i jej dziedzictwa kulturowego mogą bardzo narastać.

Podczas dyskusji wskazano na bardzo duży dysonans pomiędzy deklaracjami dotyczącymi rozwoju, jakie są składane przez decydentów poprzez zapisy w dokumentach strategicznych – zrównoważony rozwój jest tam prawie zawsze deklarowany – a praktyką. Ta kształtowana jest

Jak zapewnić rozwój zrównoważony terenów otwartych? - omówienie dyskusji i podsumowanie debaty

poprzez poszczególne decyzje, które bardzo często są niezgodne z tymi deklaracjami i które sprawiają, że rozwój nie jest zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju. Podejmujący te decyzje ulegają często presji inwestorów, w tym deweloperów, których jedyną motywacją jest zysk z prowadzonej działalności możliwy do uzyskania jak najszybciej. Rolą władz – lokalnych i wyższych szczebli – jest natomiast rozważanie takich decyzji z szerszej perspektywy i z uwzględnieniem długiego horyzontu czasowego, a więc z uwzględnieniem długookresowych interesów społeczności, których te decyzje dotyczą i z uwzględnieniem wartości, które mają wymiar ponadlokalny lub ponadregionalny.

W tym kontekście mówiono też o braku poszanowania dla prawa, o wręcz przyzwoleniu społecznym na to, oraz o wadze udziału społecznego w podejmowaniu decyzji. Pokazywano, że często zdarza się nawet tak, iż decyzje co do kierunków rozwoju podjęte wcześniej po konsultacjach społecznych nie są honorowane. Zwracano też uwagę na to, iż z punktu widzenia ochrony środowiska zmiany dokonywane w ustawodawstwie w ostatnich czasach trzeba uznać za bardzo niekorzystne – wręcz za psucie prawa. Nie będzie więc ono zapewniać w dostatecznym stopniu przyrodniczych podstaw rozwoju. Jako przykłady takich niekorzystnych zmian z ostatniego okresu przytaczano zmiany (lub projekty zmian): ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (likwidacja ochrony gleb w miastach), ustawy o nawozach i nawożeniu (osłabienie kontroli nad wykorzystaniem gnojowicy), ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i ustawy Prawo budowlane (nadmiernie upraszczających procesy planistyczne i administracyjne związane z planowaniem i realizacją inwestycji). Wskazywano przy tym, że niektóre z tych zmian prowadzą do sytuacji absurda – jak np. zdjęcie klauzur ochronnych z najlepszych gleb w Polsce, co ma miejsce na tej części terenu Żuław, która położona jest w granicach administracyjnych Gdańska. Podawano też informacje o obniżaniu się jakości kolejnych dokumentów polityki ekologicznej państwa i koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, co powoduje m.in. coraz niższą ich rangę i mniejszą rolę w sterowaniu zrównoważonym rozwojem w Polsce.

Jako przykłady niekorzystnych tendencji w rozwoju terenów otwartych, wynikających ze złych zmian prawa i obniżania się roli i jakości planowania przestrzennego, uczestnicy wskazywali procesy rozprzestrzeniania się terenów zurbanizowanych w sposób nieuporządkowany, wyznaczanie nadmiernych ilości terenów pod zabudowę w stosunku do rzeczywistych potrzeb i wręcz w stosunku do realnych możliwości wykorzystania ich w tym celu, choćby w najdalszej przyszłości. Zdaniem uczestników wpływać to będzie niekorzystnie nie tylko na zmiany w przestrzeni przyrodniczej, ale także powodować będzie problemy finansowe dla samorządów (wyższe koszty budowy i utrzymania infrastruktury), a przyszłym mieszkańcom tych terenów przyniesie obniżoną jakość warunków życia (długotrwałe braki koniecznej infrastruktury i permanentne życie w nieharmonijnej przestrzeni, czy wręcz stale „na placu budowy”).

Przytaczano różne przykłady (z Wielkopolski i z innych regionów) – dobre i złe – co do sytuacji społeczności lokalnych wobec zachodzących procesów. Pokazywano np. jak nieprzemyślane i nie konsultowane odpowiednio wcześniej decyzje co do rozwoju infrastruktury mogą zagrażać tym społecznościom i wywoływać nie tylko kolizje przestrzenne, ale też ostre konflikty społeczne, a to jest również oznaką niezrównoważenia rozwoju. Przytaczano też przykłady skutecznych działań społeczności lokalnych podejmowanych w obronie krajobrazu terenów ich zamieszkania. Informacje te wskazywały jak długotrwałe muszą być takie działania, a więc jak ważna jest wytrwałość osób, które je podejmują i integracja społeczności wokół takiej sprawy, a także fachowe wsparcie – uzyskiwane czasem od organizacji pozarządowych. Bardzo mocno podkreślano wagę propagowania dobrych przykładów – skutecznych działań takich społeczności.

Były głosy wskazujące na niski poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa w odniesieniu do zagadnień zrównoważonego rozwoju, ale mówiono też, że poziom ten jednak nieco wzrasta. W tym kontekście mówiono o dużej wadze i potrzebie działań edukacyjnych na temat zrównoważonego rozwoju. Mówiono także o potrzebie szanowania kapitału społecznego i wspierania (tez finansowego) działań społecznych, a nie utrudniania życia tym, którzy takie działania podejmują, by się do nich nie zniechęcali. Podkreślano także potrzebę przywracania etyki w codziennym postępowaniu – zarówno w życiu zawodowym, jak i prywatnym – gdyż wiele problemów środowiskowych i związanych z nierównowagą rozwoju ma swoje podłoże właśnie w braku etyki w postępowaniu, jak i w przekładaniu swojego partykularnego interesu ponad wszystko, braku chęci do zobaczenia interesów innych.

Odniesiono się też do przedstawionej w referacie głównej oceny zagrożeń środowiska na terenach rolniczych i wskazano iż duże nawożenie na obszarach z przewagą dużych gospodarstw rolnych – na tzw. terenach „po PGR-owskich” – nie zawsze musi oznaczać większe niż gdzie indziej zagrożenia dla środowiska, gdyż w tego typu gospodarstwach uzyskuje się często znacznie wyższe plony. Jest więc tam wyższa efektywność stosowania nawozów, mniej ich pozostałości odprowadzanych jest do środowiska. Zastanawiano się też jak skłaniać właścicieli tego typu gospodarstw by chronili oni na swych terenach różnorodność biologiczną.

Wskazywano także na duże znaczenie terenów otwartych i zieleni w granicach administracyjnych miast, na to że nie są one dostatecznie szanowane, że w planach zagospodarowania przestrzennego lub poprzez pojedyncze decyzje zbyt łatwo zamienia się je na tereny budowlane, czy przeznacza pod infrastrukturę i niszczy się ich potencjał przyrodniczy. Podkreślano, że dzieje się tak nawet w przypadkach ostrego sprzeciwu społeczności lokalnych, specjalistów z różnych dziedzin i organizacji ekologicznych, którzy wskazują na te wartości i na zagrożenia jakie takie decyzje przyniosą.

Jak zapewnić rozwój zrównoważony terenów otwartych? - omówienie dyskusji i podsumowanie debaty

W podsumowaniu dyskusji stwierdzono, iż wykazała ona, że procesy jakie zachodzą na terenach otwartych mają charakter spontaniczny, nie są regulowane przez państwo, które wyzbywa się tej roli regulacyjnej, a którą powinno pełnić w imię dobra ogólnospołecznego, w tym w interesie przyszłych pokoleń. Wskazano też na kierunki dalszych koniecznych dyskusji o przyszłości terenów otwartych – o roli i wzajemnych relacjach poszczególnych funkcji tych terenów i o stopniu koniecznego ich zrównoważenia, o rozprzestrzenianiu się terenów zurbanizowanych w kontekście ochrony walorów przyrodniczych, kulturowych i społecznych terenów otwartych. Wykazano ogromną rolę edukacji na różnych poziomach, ale nie w starym stylu (tylko o problemach ochrony środowiska), tylko szerszej, na rzecz wprowadzania zrównoważonego rozwoju i nauczania udziału społecznego – aby był on skuteczny, aby ludzie, nie tylko mogli się wypowiedzieć, ale by poprzez wspólne działania mogli się przyczyniać do zmian i aby te ich działania można było jako dobre przykłady propagować.

Warto podkreślić, że niektórzy dyskutanci wskazywali na dużą potrzebę tego typu otwartych debat z udziałem uczestników reprezentujących różne środowiska i gratulowali InE zorganizowania tej debaty. W odpowiedzi organizatorzy zachęcali uczestników do przenoszenia dyskusji na tematy poruszane podczas debaty do środowisk, w których żyją i działają na co dzień.

Bożenna Wójcik

PODSUMOWANIE DEBATY

Debata społeczna to w naszym kraju ciągle jeszcze unikatowa metoda dyskusji. Instytut na rzecz Ekorozwoju stara się propagować ten sposób podejścia w ramach projektu Eko-Herkules, uznając ją za bardzo dobrą formę edukacji bezpośredniej oraz za dobrą formę zbierania informacji o tym jak dane zagadnienie postrzegane jest w różnych środowiskach. Uznajemy też, że debata na temat zrównoważonego rozwoju powinna się toczyć permanentnie i odnosić się do różnych dziedzin.

Debata, która odbyła się 9 marca 2009 r. w Poznaniu cieszyła się dużym zainteresowaniem – uczestniczyło w niej ponad 80 osób, reprezentujących bardzo różne środowiska. Silnie reprezentowane było środowisko akademickie i naukowe Poznania (InE współdziałało przy organizacji debaty z UAM), w rym studenci. Obecni byli przedstawiciele środowisk związanych z planowaniem przestrzennym, z regionalną administracją rządową i z administracją samorządową lokalną i regionalną, licznie uczestniczyli przedstawiciele organizacji pozarządowych, w rym ekologicznych. Kilka osób reprezentowało media lokalne i regionalne. Jak się okazało decyzja o zorganizowaniu debaty nt. rozwoju terenów otwartych w Poznaniu była bardzo korzystna, wykazała też, że ośrodek poznański wnosi znaczący wkład w rozpoznawanie problemów terenów otwartych i że chce uczestniczyć w dyskusji nt. ich przyszłości.

U podłoża zorganizowania przez InE debaty nt., Jak zapewnić rozwój zrównoważony terenów otwartych?"

leżał niepokój o losy przestrzeni na terenach otwartych w Polsce i losy ich zasobów, a szczególnie zasobów przyrodniczych. Zarówno wystąpienia zaproszonych ekspertów, jak i przeprowadzona dyskusja wykazały, że niepokój ten był zasadny, że na terenach otwartych ma miejsce wiele niekorzystnych zjawisk, a tendencje zmian w zakresie prawa i praktyki jego stosowania wskazują, że te niedobre trendy będą się niestety nasilały. Debata pokazała me tylko wiele problemów i zjawisk, które się dzieją na terenach otwartych, ale też przyczyny części z nich. Uczestnicy uznali, że jest potrzeba dalszych dyskusji o rozwiązywaniu tych problemów, a przede wszystkim o roli oraz wzajemnych relacjach poszczególnych funkcji tych terenów i o stopniu koniecznego ich zrównoważenia, o rozprzestrzenianiu się terenów zurbanizowanych w kontekście ochrony walorów przyrodniczych i kulturowych terenów otwartych.

Metodyka oceny zrównoważonego rozwoju to jedno z najważniejszych zagadnień dla przyszłych postępów w zakresie zrównoważonego rozwoju. Dobrze by więc było, aby zagadnienia te były również szerzej dyskutowane, by prace nad sposobami oceny były prowadzone, a ich wyniki, jak również przykłady praktycznego zastosowania były szeroko upowszechniane.

W dobie globalizacji, intensywnego wydatkowania środków unijnych (specjalnie adresowanych do terenów wiejskich i innych), nadal postępujących procesów związanych z transformacją ustrojową i gospodarczą w Polsce oraz wobec wyzwań jakie stają przed nami wszystkimi w związku z postępującymi zmianami klimatu i wobec potrzeby ochrony kurczących się gwałtownie zasobów przyrodniczych, dyskusja o przyszłości terenów otwartych jest jedną z najważniejszych.

Mamy nadzieję, że debata zorganizowana przez InE będzie przyczynkiem do dyskusji na ten temat. Powinna ona w Polsce określić szersze kręgi i zaangażować wiele środowisk i wielu różnych uczestników – naukowców, przedstawicieli administracji, polityków, przedsiębiorców, organizacje społeczno-zawodowe działające na terenach wiejskich, przedstawicieli społeczeństwa, w rym mieszkańców wsi i organizacje ekologiczne, w tym zajmujące się ochroną przyrody.

Potrzeba takich debat i dyskusji w Polsce wynika też z tego, iż w najbliższych latach należy spodziewać się ożywionych dyskusji na poziomie UE o kształcie różnych polityk unijnych, w tym polityki rozwoju obszarów wiejskich, polityki regionalnej i polityki ochrony środowiska, w związku z przygotowywaniem kolejnych budżetów Unii (na następne okresy programowania – po 2013 r. i po 2020 r.). Polska przejmie też już niedługo (w 2011 r.) na pół roku przewodnictwo w UE – ważne więc byśmy jak najszybciej dopracowali się w kraju spójnej i zrównoważonej polityki w odniesieniu do obszarów wiejskich i innych terenów otwartych oraz by polscy przedstawiciele potrafili w dyskusjach na forum unijnym walczyć o rozwiązania, które pozwolą taką politykę w przyszłości realizować.

Bożenna Wójcik

Obrady w Poznaniu podstawą dla nowego porozumienia klimatycznego

Negocjacje w sprawie zawarcia nowej, globalnej umowy w sprawie zmian klimatycznych do końca 2009 roku nabrały tempa po konferencji w sprawie zmian klimatu ONZ, zorganizowanej w grudniu ubiegłego roku w Poznaniu. W czasie konferencji osiągnięto porozumienie, które umożliwi ustanowienie specjalnego funduszu pomagającego krajom rozwijającym się dostosować się do zmian klimatycznych. Dużym zainteresowaniem uczestników cieszyły się także przepisy w sprawie klimatu i energii, uzgodnione przez przywódców UE w Brukseli podczas ostatniego dnia konferencji.

Negocjacje ONZ dotyczą opracowania międzynarodowych ram współpracy pozwalających ograniczyć zmiany klimatyczne po 2012 roku, kiedy wygasną cele dotyczące emisji obowiązujące na mocy Protokołu z Kioto. Rozmowy zainaugurowano rok temu. Ich

Nadal ogrom pracy przed nami, jeśli chcemy osiągnąć w Kopenhadze optymalne porozumienie

celem jest zawarcie porozumienia zastępującego umowę z Kioto podczas konferencji klimatycznej ONZ planowanej na grudzień tego roku w Kopenhadze.

W kwestii decyzji, które mają skutki natychmiastowe, kluczowym wynikiem konferencji było rozwiązanie problemów prawnych, które w znacznej części są szczególnie narażone uniemożliwiały pełne uruchomienie Funduszu Adaptacyjnego. Finansowanie pomoże krajom rozwijającym się, które w znacznej części są szczególnie narażone na skutki zmian klimatycznych, zwiększyć odporność klimatyczną. Środki

funduszu, pochodzące głównie z podatków od projektów na rzecz ograniczenia emisji w ramach Mechanizmu Czystego Rozwoju (Clean Development Mechanism, CDM) Protokołu z Kioto, do 2012 roku mogą wynieść nawet 900 milionów euro. Podczas konferencji, której przewodniczył polski minister środowiska Maciej Nowicki, zatwierdzono ponadto szereg usprawnień dotyczących funkcjonowania mechanizmu CDM.

Przyspieszenie tempa prac

Pomimo światowego kryzysu finansowego uczestnicy konferencji w Poznaniu byli zgodni, że na rok przed spotkaniem w Kopenhadze nadszedł czas, aby negocjacje w sprawie nowego, globalnego porozumienia nabrały tempa. Podczas konferencji ustalono program pracy na rok 2009, który pozwoli przyspieszyć działania. Pierwszy projekt przyszłego porozumienia ma być gotowy do czerwca.

Europejski Komisarz ds. Środowiska Stavros Dimas nazwał konsensus „obietnicą”. Lecz dodał: „Nadal ogrom pracy przed nami, jeśli chcemy osiągnąć w Kopenhadze optymalne porozumienie”.

Obrady okrągłego stołu wysokiego szczebla w Poznaniu pozwoliły ministrom wymienić poglądy na temat „wspólnej wizji” przyszłej umowy. Aby zapobiec groźnemu pogłębieniu się zmian klimatycznych, UE chce zaproponować

ambitny pakt, który pozwoli ograniczyć globalne ocieplenie do 2°C powyżej poziomu sprzed rewolucji przemysłowej.

Wszystkie państwa, oprócz krajów najsłabiej rozwiniętych, będą musiały podjąć działania w celu ograniczenia światowych emisji o przynajmniej 50% do 2050 roku, w porównaniu z poziomem emisji w 1990 roku. Kraje rozwinięte muszą być liderem tych zmian, zmniejszając wspólne emisje do 30% poniżej poziomu z 1990 roku do 2020 roku. UE jest skłonna do tak znacznego ograniczenia emisji pod warunkiem, że partnerzy z innych państw rozwiniętych podejmą podobne zobowiązania. Pakiet energetyczno-klimatyczny (patrz artykuł na str. 4 i 5) pomoże UE w dużym stopniu zrealizować wspomniane cele.

Bezprecedensowe negocjacje

Przed ostatecznymi rozmowami w Kopenhadze w grudniu planowane są trzy rundy negocjacyjne ONZ: w marcu, czerwcu i sierpniu. W razie potrzeby dodatkowa sesja może odbyć się jesienią.

„Stoimy przed najpoważniejszymi, międzynarodowymi negocjacjami środowiskowymi w historii”, powiedział Artur Runge-Metzger, kierownik wydziału ds. strategii w sprawie zmian klimatycznych w DG ds. Środowiska. „Intensywność negocjacji, zarówno w ramach ONZ, jak i na innych forach (np. G8), będzie bezprecedensowa”. ←

WIĘCEJ INFORMACJI

Konferencja ONZ w sprawie zmian klimatu 2008
http://ec.europa.eu/environment/climat/poznan_08.htm

Kopenhaskie plany

Nie spoglądając nawet w kalendarz Karl Falkenberg wie, co będzie największym wyzwaniem w 2009 roku. Nowy dyrektor generalny DG ds. Środowiska chciałby, aby grudniowa konferencja ONZ w Kopenhadze zakończyła się podpisaniem ambitnego, międzynarodowego porozumienia w sprawie klimatu. Nie zapominając o wzmocnieniu unijnych polityk w sprawie różnorodności biologicznej, dążeniach do ograniczenia emisji dwutlenku węgla we Wspólnocie oraz lepszej komunikacji na temat środowiska...

© Wspólnota Europejska

Nowy szef zespołu liczącego około 750 osób pracujących na przedmieściach Brukseli ma ogromne doświadczenie zawodowe. Przez ostatnie 30 lat głównie jeździł po świecie i reprezentował Komisję Europejską podczas negocjacji wysokiego szczebla z międzynarodowymi partnerami gospodarczymi.

Pomimo że Karl Falkenberg nadal zagłębia się w szczegóły swego nowego zakresu odpowiedzialności, cele na przyszłość ma jasno zdefiniowane. Najważniejszy z nich to owocne ustalenia podczas grudniowej konferencji ONZ w sprawie zmian klimatu dotyczące okresu po 2012 roku, których wynikiem będzie międzynarodowe porozumienie pozwalające ograniczyć globalne ocieplenie do 2°C w porównaniu do poziomu sprzed rewolucji przemysłowej.

„Podczas konferencji w Kopenhadze Europa będzie miała wiele możliwości, aby przekonać partnerów do naszego planu działania w sprawie zmian klimatycznych”

Optymizm i realizm

Praca nad realizacją tego celu zajmie większość czasu, energii i wiedzy nowego dyrektora. „Jestem optymistą”, twierdzi Karl Falkenberg. „Wierzę, że podczas konferencji w Kopenhadze Europa będzie miała wiele możliwości, aby przekonać partnerów do naszego

planu działania w sprawie zmian klimatycznych. Dużym wyzwaniem będzie zachęcenie innych do ustanowienia równie ambitnych jak nasze celów w kwestii walki z globalnym ociepleniem.”

Nowy dyrektor uważa, że obejmuje urząd w dobrym momencie, tj. po przyjęciu pakietu w sprawie klimatu i energii Komisji pod koniec 2008 roku. Europejczycy przywódcy zobowiązali się ograniczyć do 2020 roku emisję o 20% w porównaniu do poziomu z 1990 roku, niezależnie od wyników ustaleń innych partnerów w duńskiej stolicy.

Niemniej jednak zmiany klimatyczne to nie jedyny priorytet. Wiąże się on z wieloma innymi kwestiami. Część wyzwania związanego z różnorodnością biologiczną, dodaje Karl Falkenberg, polega na zagwarantowaniu, że europejskie ekosystemy będą potrafiły się lepiej dostosować do skutków globalnego ocieplenia. Obszary chronione w Europie, jak również woda i gleby, potrzebują jasnych przepisów pozwalających utrzymać ekosystemy w dobrym stanie. Różnorodność biologiczna będzie w tym roku ważnym tematem – przygotowania do Międzynarodowego Roku Różnorodności Biologicznej w 2010 ruszyły pełną parą.

Więcej zielonych rozwiązań

Nowy dyrektor chciałby także, aby Europa „zdecydowanie dążyła” do

bycia gospodarką niskoemisyjną. Takie działania pozwoliłyby stworzyć więcej ekologicznych miejsc pracy, wykorzystywać zasoby Wspólnoty w sposób bardziej zrównoważony i usprawnić gospodarkę wodną i odpadową oraz zarządzanie różnorodnością biologiczną i glebami. Karl Falkenberg zaznacza jednak, że „zwrot ku zielonej przyszłości” będzie wymagał znaczących inwestycji – to trudne wyzwanie w obliczu trwającego kryzysu gospodarczego.

„Europa jest postrzegana jako lider w dziedzinie ochrony środowiska, w szczególności w wykorzystywaniu odnawialnych źródeł energii”, dodał. „To ważne z punktu widzenia konkurencyjności, ale UE musi dalej się modernizować i inwestować w czystą energię i zrównoważone produkty.” DG ds. Środowiska będzie nadal promowała ekologiczne wyroby oznaczone rozpoznawalnym logo i cenami, które spopularyzują produkt wśród szerokiego grona odbiorców.

Zapytany o planowane osiągnięcia w nowej pracy Karl Falkenberg wspomina o rozpowszechnieniu nagrody dla zielonej stolicy roku oraz o skupieniu się przede wszystkim na lepszej komunikacji. „Bruksela musi zrobić więcej niż tylko wyznaczać właściwe polityki i uzupełniać działania państw członkowskich UE. W przypadku ochrony środowiska musimy postawić na komunikację i wyjaśniać nasze polityki, aby przekonać obywateli i partnerów na całym świecie, że nasze działania są pożyteczne i przynoszą korzyści na skalę globalną”. ◀

Przykład dla innych

UE oznajmiła światu ważną wiadomość - Wspólnota chce stać się gospodarką niskoemisyjną, poprawiając jednocześnie bezpieczeństwo energetyczne. W grudniu 2008 roku osiągnięto porozumienie w sprawie szerokiego pakietu przepisów wdrażających unijne ambitne cele w dziedzinie klimatu i energii. Najważniejszym elementem pakietu jest wzmocniony unijny system handlu prawami do emisji dwutlenku węgla (EU ETS), który Europa traktuje jako podstawę dla przyszłego rynku uprawnień do emisji w ramach OECD.

José Manuel Barroso nazwał pakiet „Zielonym Nowym Ładem”, który zwiększy konkurencyjność unijnego przemysłu. „Transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej wspiera innowacje, stwarza nowe szanse dla biznesu i przyczynia się do powstawania nowych, „ekologicznych” miejsc pracy”, powiedział.

Pakiet, zaproponowany przez Komisję w styczniu 2008 roku po długich i starannych przygotowaniach, został przyjęty przez Parlament Europejski i Radę 11 miesięcy później. To rekord dla tak skomplikowanych pod względem technicznym i mających duże znaczenie polityczne przepisów. Wspomniana szybkość odzwierciedla zgodność co do tego, że przepisy powinny zostać zatwierdzone na długo przez wyborami do Parlamentu Europejskiego w czerwcu 2009 roku oraz chęć wystosowania wczesnego, mocnego przesłania UE w ramach negocjacji kopenhaskich.

Nowy system ETS

Głównym elementem pakietu jest nowy unijny system handlu, prawami emisji dwutlenku węgla (EU ETS). System, obejmujący wszystkie kraje UE oraz Islandię, Liechtenstein i Norwegię, stanowi podstawę unijnej strategii na rzecz rentownego ograniczenia emisji gazów cieplarnianych.

EU ETS działa od 2005 roku. Dzięki ustanowieniu ceny rynkowej za emisję dwutlenku węgla przez przemysł, problem zmian klimatycznych stał się tematem prac zarządów przedsiębiorstw. Obecnie system obejmuje około 11 000 elektrowni i innych energochłonnych zakładów. Linie lotnicze zostaną włączone do systemu na początku 2012 roku.

Na mocy nowych przepisów unijny system ETS zostanie wzmocniony i rozszerzony od stycznia 2013 roku, kiedy rozpocznie się trzeci okres handlu uprawnieniami do emisji. Nowy EU

ETS będzie bardziej zharmonizowany, przez co bardziej wydajny i gwarantujący równe warunki traktowania w całej UE. Do 2015 roku Komisja chce połączyć EU ETS z podobnymi systemami „ograniczeń i handlu prawami do emisji” opracowywanymi przez inne kraje uprzemysłowione, w celu utworzenia wspólnego dla wszystkich państw OECD rynku dwutlenku węgla.

Od 2013 roku obecny system krajowych limitów ustalanych przez rządy zastąpiony zostanie ogólnounijnym pułapem emisji. Do 2020 roku jednolity limit zostanie ustalony na poziomie o 1% niższym niż poziom emisji w 2005 roku, co znacząco przyczyni się do osiągnięcia ogólnego celu UE w zakresie emisji. Od 2013 roku pułap będzie co roku zmniejszany w sposób liniowy. Ta perspektywa stanowi podstawę działań dla firm planujących inwestycje w ograniczenie emisji.

Inna ważna zmiana zakłada, że aukcje staną się główną metodą przyznawania praw do emisji firmom. Od 2013 roku spółki będą musiały wykupić całość lub przynajmniej rosnącą część uprawnień. Dotychczas uprawnienia były przyznawane nieodpłatnie. Niemniej jednak jeśli nie zostanie zawarte światowe porozumienie w sprawie klimatu lub gdy taka umowa nie zapewni równego traktowania wszystkim partnerom, zakłady, których konkurencyjność na szczeblu międzynarodowym może być zagrożona, będą mogły nadal nieodpłatnie korzystać z uprawnień pod warunkiem, że zastosują najbardziej wydajne energetycznie technologie. Aukcje będą stanowić dla rządów znaczące źródło dochodów; zgodnie z umową połowa środków powinna zostać przeznaczona na walkę ze zmianami klimatu i dostosowanie się do ich skutków.

System EU ETS obejmuje zakłady, które łącznie odpowiadają za około 40% wszystkich emisji gazów cieplarnianych

Pakiet energetyczno-klimatyczny pozwoli UE do 2020 roku ograniczyć emisję gazów cieplarnianych do 20% poniżej poziomu sprzed 1990 roku. Ponadto propozycje umożliwiają zwiększenie redukcji do 30%, jeśli inne państwa rozwinięte podejmą podobne zobowiązania w ramach nowego porozumienia w sprawie zmian klimatycznych, które zostanie zawarte w grudniu w Kopenhadze.

Nowy zestaw przepisów wdraża także unijny cel zwiększenia ponad dwukrotnie udziału energii ze źródeł odnawialnych, takich jak wiatr, słońce czy biomasa, do 20% do 2020 roku. Ponadto uzgodnione działania pozwolą zrealizować plany UE w zakresie poprawy efektywności energetycznej o 20% do 2020 roku. UE jest pierwszym regionem na świecie, który ustanowił tak ambitne cele oraz przepisy prawne mające umożliwić ich realizację.

„Zielony Nowy Ład”

Oprócz zdecydowanego ograniczenia emisji gazów cieplarnianych oraz poprawy bezpieczeństwa energetycznego poprzez zmniejszenie importu energii, pakiet pomoże uchronić Europę przed pogłębiającą się recesją. Przewodniczący Komisji Europejskiej

Pakiet działań w obszarze energii i zmian klimatu

KORZYŚCI PAKIETU DLA UE

- UE światowym liderem w dziedzinie walki ze zmianami klimatycznymi
- Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o przynajmniej 20% do 2020 roku
- Poprawa bezpieczeństwa energetycznego UE
- Trzykrotny wzrost liczby miejsc pracy w sektorze energii odnawialnych do 2020 roku

w Unii. W ramach pakietu ustalono także krajowe cele ograniczenia emisji, które dotyczą pozostałych 60% źródeł emisji nieobjętych ETS – tj. gospodarstw domowych i sektorów takich jak transport, rolnictwo czy gospodarka odpadami.

Cele są różne w zależności od zamożności każdego państwa członkowskiego. Najbogatsze kraje będą musiały ograniczyć emisję do 20% do 2020 roku. Najuboższe państwa będą miały prawo zwiększyć emisję do 20%, co i tak stanowi ograniczenie i będzie wymagało od nich niemałych wysiłków. W sumie krajowe cele przyczynią się do 10% ograniczenia emisji nieobjętych systemem ETS do 2020 roku, w porównaniu do poziomu z 2005 roku.

Zakłady stosujące system EU ETS oraz rządy będą mogły wykupywać „udziały” w niskoemisyjnych projektach w krajach rozwijających się, aby zmniejszyć swój poziom emisji. Ograniczenia dotyczące wykorzystania tej opcji zachęcą unijny przemysł do opracowywania nowych, ekologicznych technologii.

„UE jest pierwszym regionem na świecie, który ustanowił tak ambitne cele”

Energia odnawialna i CCS

Za realizację celu 20% udziału energii odnawialnych odpowiadają państwa członkowskie razem, proporcjonalnie do poziomu zamożności i potencjału wykorzystania źródeł odnawialnych. Uzgodnione krajowe cele na rok 2020 wynoszą od 10% dla Malty do 49% dla Szwecji. Ponadto przepisy w sprawie energii odnawialnej zobowiązują wszystkie państwa członkowskie do tego, aby do 2020 roku przynajmniej 10% paliw używanych w transporcie pochodziło ze źródeł odnawialnych takich jak wódór czy biopaliwa lub z odnawialnej energii elektrycznej. Biopaliwa będą musiały

WIĘCEJ INFORMACJI

Pakiet działań w obszarze energii i zmian klimatu
http://ec.europa.eu/environment/climat/climate_action.htm

spełniać określone standardy dotyczące zrównoważonego rozwoju.

Pakiet tworzy również ramy prawne promujące bezpieczne wykorzystanie obiecujących technologii wychwytywania i składowania dwutlenku węgla (CCS). Technologie opierają się na założeniu, że większość CO₂ produkowanego przez elektrownie i inne zakłady przemysłowe może być wychwytywana a następnie bezpiecznie składowana w podziemnych formacjach geologicznych. Do 2015 roku UE planuje wybudować 12 prototypowych stacji CCS. Dochód ze sprzedaży 300 milionów zezwoleń unijnego ETS zostanie przeznaczony na współfinansowanie tych działań oraz innych innowacyjnych projektów w dziedzinie energii odnawialnej.

Wdrażanie przepisów

Pomimo, że pakiet został już zatwierdzony, w ciągu najbliższych trzech lat należy opracować szereg regulacji technicznych wdrażających nowe rozwiązania. Sam pakiet zostanie poddany przeglądowi jeśli – zgodnie z nadzieją UE – kraje rozwinięte poprą ambitne cele dotyczące ograniczenia emisji w ramach kopenhaskiego porozumienia w sprawie klimatu.

Obowiązujące cele krajowe na 2020 roku

	Zmiany w emisjach w sektorach nieobjętych systemem EU ETS (w porównaniu z rokiem 2005)	Udział energii odnawialnych w całkowitym zapotrzebowaniu na energię
AT	-16,0%	34%
BE	-15,0%	13%
BG	+20,0%	16%
CY	-5,0%	13%
CZ	+9,0%	13%
DK	-20,0%	30%
EE	+11,0%	25%
FI	-16,0%	38%
FR	-14,0%	23%
DE	-14,0%	18%
EL	-4,0%	18%
HU	+10,0%	13%
IE	-20,0%	16%
IT	-13,0%	17%
LV	+17,0%	40%
LT	+15,0%	23%
LU	-20,0%	11%
MT	+5,0%	10%
NL	-16,0%	14%
PL	+14,0%	15%
PT	+1,0%	31%
RO	+19,0%	24%
SK	+13,0%	14%
SI	+4,0%	25%
ES	-10,0%	20%
SE	-17,0%	49%
UK	-16,0%	15%

Zrównoważona gospodarka wodna Ku lepszemu wykorzystaniu ziemi

Kiedy odkręcamy kurek, wypływająca woda jest czysta i świeża. Niemniej jednak dostępność i jakość tego cennego surowca jest zagrożona przez nieustannie rosnące potrzeby europejskich miast, fabryk i gospodarstw, nie wspominając o coraz częstszych i poważniejszych powodziach i suszach spowodowanych przez zmiany klimatyczne. Komisja Europejska jest zdania, że lepszy system planowania przestrzennego to stosunkowo rzadko stosowane narzędzie w walce z kryzysem wody. Innymi słowy, wszyscy powinni się poważnie zastanowić nad sposobem wykorzystania ziemi. Niektóre organizacje pozarządowe wzywają do większej integracji pomiędzy politykami w sprawie wody i planami sektorowymi. Rolnicy twierdzą z kolei, że ich działalność także stanowi odpowiedź na problemy związane z wodą.

OPINIE – PRZEMYSŁ

Kiedy spojrzymy na wodę zużywaną przez rolnictwo łatwo dostrzec, jak wiele tego surowca zużywa ta gałąź gospodarki. Ale problem jest bardziej złożony, ponieważ rolnictwo dostarcza także czyste wody gruntowe.

Nie ma żadnej innej działalności, która by równie szybko uzupełniała warstwę wodonośną jak uprawa ziemi. Jest to spowodowane przesączaniem wody używanej do nawadniania oraz faktem, że nawadnianie utrzymuje glebę wilgotną, która przepuszcza więcej wody deszczowej niż sucha ziemia. Rolnictwo wzbogaca zasoby wód gruntowych średnio o 300–400 mm/rok. W lasach wskaźnik ten wynosi około 150–300 mm/rok (LANU, Niemcy). Nawadnianie przyczynia się do powstawania mikroklimatów i siedlisk wielu gatunków oraz zapobiega erozji gleb i ogranicza ryzyko pożarów.

Zaprzestanie nawadniania oraz przeniesienie produkcji rolnej nie jest rozwiązaniem europejskich problemów związanych z wykorzystaniem gruntów i wody. Wspomniane działania miałyby poważne konsekwencje ekonomiczno-społeczne dla terenów wiejskich, na których rolnictwo jest podstawowym filarem gospodarki. Powinniśmy pamiętać, że niektóre regiony cechuje duże nasłonecznienie przy ograniczonej ilości wody, oraz że rośliny także muszą z czegoś żyć. Nawadniana gleba jest bardzo żyzna – bez niej nie będziemy w stanie zaspokoić europejskiego popytu na zdrowe, pożywne i łatwo dostępne owoce i warzywa.

Problem Europy nie polega wyłącznie na zapotrzebowaniu na wodę, lecz dotyczy także dostaw i przechowywania tego cennego surowca. Wyzwaniem jest przechowywanie wody do czasu, kiedy jest ona potrzebna. Rolnicy poczynili ogromne postępy w dziedzinie zwiększenia wydajności zużycia wody oraz ograniczenia pozostałości nawozów i środków ochrony roślin w celu dalszej poprawy jakości wody.

Zmiany klimatyczne oznaczają, że będziemy świadkami coraz bardziej ekstremalnych zjawisk pogodowych: silnych opadów, powodzi i susz. Rolnicy jako pierwsi odczują skutki tego rodzaju katastrof. Dlatego też musimy być w pełni świadomi, że rolnictwo odgrywa niezwykle rolę w debacie na temat wody – nie tylko jako sektor zużywający ogromne ilości tego surowca, ale jako część rozwiązania problemu. Należy prowadzić więcej badań naukowych, aby lepiej zrozumieć wpływ zmian klimatycznych na rolnictwo i ograniczyć dodatkową biurokrację, której rolnicy muszą stawić czoła. I wreszcie Europa potrzebuje Wspólnej Polityki Rolnej w równym stopniu poświęcającej uwagę produkcji i ochronie środowiska oraz posiadającej skuteczne narzędzia do radzenia sobie z ekstremalnymi sytuacjami – w szczególności po 2013 roku.

Pekka Pesonen
Sekretarz Generalny
COPA-COGECA

Przepisy środowiskowe w Europie często pomijały kwestie dotyczące użytkowania gruntów. Lecz pojawiają się sygnały, że planowanie przestrzenne staje się nowym priorytetem UE, szczególnie w kontekście zrównoważonej gospodarki wodnej.

Autorzy następnej białej księgi Komisji w sprawie dostosowań do zmian klimatycznych położą nacisk na ogromne wyzwanie dotyczące jakości wody oraz liczby powodzi i susz – zjawisk pogłębiających się pod wpływem globalnego ocieplenia, takich jak ekstremalne warunki pogodowe, rosnące temperatury i podwyższający się poziom morza. Powodzie i susze już dziś mają fizyczny, gospodarczy i społeczny wpływ na europejskie ekosystemy, rolnictwo, leśnictwo i wiele innych sektorów.

Uszczelnianie gleb a powódzie

Sposób użytkowania ziemi wpływa na ilości zużywanej wody. Kiedy wody jest mało, należy tak ustalić priorytety, żeby podaż mogła zaspokoić popyt. Dokonywanie wyboru spośród priorytetów dotyczących ludzkich siedlisk, działalności gospodarczej czy też ekosystemów zawsze będzie trudne. Kluczowe znaczenie mają rozsądne decyzje w dziedzinie gospodarki gruntami.

Rozwój urbanizacji uszczelnił około 9% europejskich gleb, co z kolei zwiększa ryzyko powodzi, prowadzi do degeneracji gleb i utraty różnorodności biologicznej oraz obniża poziom wód gruntowych. Zanikanie terenów podmokłych będące skutkiem rozwoju miast także zwiększa szkody spowodowane przez powódzie. W ostatnim dziesięcioleciu obserwowaliśmy przykłady tego zjawiska w delcie Dunaju.

W UE państwa członkowskie podejmują decyzje dotyczące gospodarki gruntami samodzielnie. Jednak niewiele z nich posiada zaawansowane plany dostosowujące kraj do skutków zmian klimatycznych. Przykłady takich państw to Holandia, która wzmacnia system ochrony przeciwpowodziowej, oraz Wielka Brytania, przygotowująca około 30 strategii adaptacyjnych dla swoich miast.

Powoli staje się jasne, że w dziedzinie planowania przestrzennego

Zrównoważona gospodarka wodna Ku lepszemu wykorzystaniu ziemi

potrzebne będą bardziej zdecydowane działania, jako że wpływ zmian klimatycznych jest coraz bardziej zauważalny. Komisja przewiduje np., że uprawa roślin prowadzona obecnie na południu Europy przy użyciu systemu intensywnego nawadniania będzie musiała zostać przeniesiona na północ, gdzie zasoby wodne są bogatsze. Z powodu pustynnienia i degeneracji gleb konieczne może okazać się zamknięcie niektórych gospodarstw w najgorętszych częściach Hiszpanii, Portugalii, Włoch i Grecji.

Planowanie przestrzenne

Kwestia użytkowania gruntów została pobieżnie omówiona w Ramowej Dyrektywie Wodnej (RDW). Przyjęte w 2000 roku przepisy dotyczą ogólnej polityki wodnej UE. Ich celem jest zapewnienie zrównoważonego systemu gospodarki wodnej poprzez zagwarantowanie wystarczających ilości dobrej jakości wody w całej Europie. Niemniej jednak w odpowiedzi na niedawne katastrofalne powodzie na kontynencie w 2007 roku UE przyjęła nową dyrektywę w sprawie zarządzania ryzykiem powodziowym. Dyrektywa wskazuje na powiązania pomiędzy pewnymi formami użytkowania gruntów a podwyższonym

Leandro del Moral Ituarte
Przewodniczący Fundacji na
rzecz nowej kultury wody
(FNCA)

„Sposób użytkowania ziemi wpływa na ilości zużywanej wody”

ryzykiem powodzi i zaleca zrównoważone użytkowanie ziemi. Nowe przepisy opowiadają się także za stworzeniem lepszego systemu zarządzania powodzią poprzez odnowienie terenów zalewowych, a nawet przeznaczenie części ziem rolnych na przyjęcie nadmiaru wody.

Planowanie oparte na zrównoważonym użytkowaniu gruntów to jedno z siedmiu kluczowych wyzwań wymienionych w sprawozdaniu do Komunikatu w sprawie niedoboru wody i susz w UE, opublikowanym w grudniu 2008 roku. Celem przyjętego rok wcześniej komunikatu jest uczynienie gospodarki UE bardziej wydajną i oszczędną pod względem zużycia wody.

Aby zapewnić lepsze planowanie przestrzenne, autorzy raportu proponują szereg działań, w tym badanie wpływu uprawy roślin energetycznych na dostępność wody oraz dalsze działania służące przywróceniu równowagi we wszystkich dorzeczach, w których występuje niedobór wody. ←

WIĘCEJ INFORMACJI

DG ds. Środowiska

http://ec.europa.eu/environment/water/index_en.htm

Komitet europejskich rolników i spółdzielni rolniczych (COPA-COGECA)

<http://www.copa-cogecca.be>

Fundacja na rzecz nowej kultury wody (FNCA)

<http://www.unizar.es/fnca/>

OPINIE – GRUPA REPREZENTUJĄCA ROLNICTWO

Panuje coraz powszechniejsze przekonanie, że gospodarka wodna jest ściśle powiązana z politykami dotyczącymi użytkowania gruntów i planowania przestrzennego. Cel dobrego stanu wód oraz związanych z nimi ekosystemów lądowych, ustanowiony w Ramowej Dyrektywie Wodnej (RDW) nie może zostać osiągnięty bez odpowiedniego powiązania z politykami sektorowymi dotyczącymi użytkowania gruntów. Na przykład jedną z podstawowych zasad RDW jest włączenie strategii zrównoważonej gospodarki wodnej do polityk dotyczących rolnictwa, turystyki, energii, transportu oraz regionów, a także do systemów planowania urbanistycznego i przestrzennego. Założenia polityk sektorowych powinny być zbieżne z celem ochrony lub przywrócenia dobrego stanu ekologicznego, co oznacza, że powinniśmy się bardziej skupić na kwestii wody.

W wielu krajach brak powiązań jest szczególnie widoczny w polityce rolnej. Wynika to z dużego znaczenia przestrzennego rolnictwa i hodowli oraz ich silnego wpływu na stan zasobów wodnych, a także z licznych możliwości powiązań z celami RDW możliwych dzięki nowej polityce rozwoju obszarów wiejskich (rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz na rzecz rozwoju Obszarów Wiejskich).

Obecny model gospodarki wodnej w rolnictwie stracił na aktualności. Europa pilnie potrzebuje polityki w sprawie nawadniania, jako że pogarszanie się jakości rzek i wód gruntowych jest głównie skutkiem nawadniania gleb.

W polityce rolnej woda jest coraz częściej postrzegana w kontekście terytorialnym i środowiskowym, a nie sektorowym (hydraulicznym/agrarnym). Aby dostosować narzędzia polityczne do nowego celu – tj. skupienia uwagi na jakości wody i zagwarantowaniu dostaw wewnętrznych – należy oddzielić dopłatę w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) od produkcji. Powinny powstać także nowe powiązania pomiędzy zagadnieniami WPR dotyczącymi środowiska oraz dywersyfikacji i wielofunkcyjności.

W niektórych krajach europejskich w niekontrolowany sposób powiększa się obszar nawadnianych gleb. Dzieje się tak w regionach, w których popyt na odnawialną wodę przewyższa podaż. Tę tendencję należy odwrócić, aby ochronić ekosystemy wodne, szczególnie w kontekście zmian klimatycznych. Wskaźnik zwrotu kosztów za usługi związane z dostawą wody w rolnictwie nie wynosi 90% (jak twierdzą niektórzy); na południu Europy wskaźnik ten nie osiąga nawet 20%. Ta sytuacja musi się zmienić.

Aby zaoszczędzić wodę, należy unowocześnić systemy nawadniania i dokonać przeglądu wydawanych zezwoleń wodnych. Wszystkie oszczędności wody powinny zostać przeznaczone na regenerację zniszczonych ekosystemów wodnych. Aby zatrzymać degradację europejskich wód należy ograniczyć powierzchnię nawadnianych terenów – w szczególności w regionach suchych, gdzie zasoby wodne są i tak nadmiernie wykorzystywane.

LIFE+ ruszył z bloków startowych

LIFE+ to europejski fundusz na rzecz środowiska, zastępujący wyjątkowo udane programy LIFE (1992–2006), w ramach których współfinansowano ponad 2700 projektów. Działania dotyczyły np. opracowania technologii pozwalających chronić zagrożone gatunki i siedliska.

143 projekty LIFE+, zatwierdzone niedawno przez Komisję w ramach pierwszego zaproszenia do składania wniosków, będą realizowane w 26 państwach członkowskich i obejmują działania w dziedzinie ochrony przyrody, polityki środowiskowej oraz informacji i komunikacji. Biorąc pod uwagę współfinansowanie udostępnione przez partnerów, całkowita wartość inwestycji w ramach projektów wynosi 367 milionów euro.

„Ponad połowa środków zostanie przeznaczona na nowy komponent „Przyroda i różnorodność biologiczna””

Wybór projektów

Obecnie Komisja analizuje setki propozycji otrzymanych w 2008 roku z każdego państwa członkowskiego i wkrótce opublikuje listę projektów LIFE+ uruchamianych w tym roku. Co roku wybieranych jest od 150 do 160 najbardziej ambitnych projektów, które przyniosą największe korzyści środowiskowe w porównaniu do zainwestowanych środków.

Dobra wiadomość dla środowiska jest taka, że program będzie zwiększał swój budżet o 10% rocznie w okresie 2007–2013, co oznacza, że roczna dostępna

Program LIFE+ (2007–2013) nabiera tempa, po tym jak Komisja Europejska zatwierdziła finansowanie dla ponad 140 nowych projektów. Ponad połowa środków zostanie przeznaczona na nowy komponent „Przyroda i różnorodność biologiczna”. Budżet programu jest powiększany każdego roku o 10% (o 20% w 2009 roku). Kolejnym celem jest rozszerzenie europejskiej grupy wnioskodawców składających projekty wysokiej jakości.

PRZYKŁADY NOWYCH ZATWIERDZONYCH PROJEKTÓW LIFE+

- **PrioriMancha:** ochrona dwóch gatunków orłów, rysia iberyjskiego (pardela) i sępa czarnego w hiszpańskim regionie Kastylii-La Mancha
- **STOP-TRAPPING-MALTA:** zwiększenie świadomości społecznej na temat nowego zakazu polowania na ptaki na Malcie
- **BaltActHaz:** partnerzy z Estonii, Łotwy i Litwy ograniczą zrzut niebezpiecznych substancji do wody przez przemysł i gminy

kwota wzrosła z 187 do 289 milionów euro. Wyjątkowym czasem dla LIFE+ będzie rok 2009, ponieważ Parlament Europejski przegłosował niedawno dodatkowe zwiększenie budżetu programu o 10%. Dzięki temu w porównaniu z rokiem 2008, w roku 2009 będzie dostępnych o 20% więcej środków.

Parlament chciałby, aby dodatkowe fundusze były przeznaczone na projekty dostosowujące środowisko do zmian klimatycznych. Konkretnie, już wdrażane pomysły to badania nad roślinami uprawnymi odpornymi na suszę oraz opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego i specjalnych korytarzy, ułatwiających migrację zagrożonym gatunkom. Wszystkie te sugestie mogłyby być tematem projektów skupiających się na ocenie innowacyjnych lub pilotażowych pomysłów w ramach komponentu „Polityka i zarządzanie w zakresie środowiska”.

Poszukiwanie dodatkowych projektów

Aby wykorzystać rosnący budżet programu, Komisja pragnie przyciągnąć większą liczbę wnioskodawców

przyszłych projektów o jeszcze wyższej jakości. Zdaniem Komisji nadal jeszcze wielu przedstawicieli przemysłu nie zna programu LIFE+ lub nie wie, jak może w nim wziąć udział. Prawdopodobnie wiele potencjalnych projektów mogłoby być składanych przez podmioty (zarówno publiczne, jak i prywatne) z sektora wody i odpadów. W tym celu jesienią Komisja zorganizuje spotkanie informacyjne dla zainteresowanych stron z sektora gospodarki wodnej, podczas którego zostaną zaprezentowane najlepsze projekty LIFE zrealizowane dotychczas w tej dziedzinie.

Komisja zastanawia się ponadto, jak rozwiązać pojawiające się problemy. Jeden z pomysłów zakłada zachęcanie wnioskodawców do przedstawiania propozycji innowacyjnych projektów dotyczących różnorodności biologicznej, np. gatunków inwazyjnych lub banków nasion. Inną propozycją jest zagwarantowanie, że LIFE+ będzie dla wnioskodawców równie atrakcyjny jak inne programy europejskie, np. fundusze strukturalne, które mogą oferować znaczące wsparcie dla projektów związanych z ochroną przyrody. ←

WIĘCEJ INFORMACJI

Strona internetowa programu LIFE
<http://ec.europa.eu/environment/life/>

Zapobieganie wysychaniu świata

Od jałowych skał Gobi w Mongolii po suche równiny Patagonii – pustynie można znaleźć na każdym kontynencie. Pustynnienie, tj. stopniowe przeobrażanie się terenów nadających się do zamieszkania w pustynię, obejmuje obecnie jedną trzecią lądów na świecie. Proces ten jest przyczyną kryzysów środowiskowych i humanitarnych dotyczących 250 milionów ludzi w 110 krajach. Europa rozszerza swoje działania polityczne w tym zakresie, szczególnie w odniesieniu do ochrony gleb. Ponadto w tym roku sfinalizowany zostanie nowy, dziesięcioletni plan strategiczny dla światowej konwencji w sprawie pustynnienia, zawierający pilnie potrzebne reformy.

Pustynnienie ma miejsce, kiedy w suchych regionach ziemia ulega degradacji, powodując utratę żyzności przez glebę (określanej zazwyczaj

w zależności od ilości węgla w ziemi lub poziomów aktywności biologicznej). Niezbędne jest przyspieszenie walki z degradacją ziemi i pustynnieniem (końcowym wynikiem degradacji w suchych regionach), ponieważ powiązania pomiędzy tymi zjawiskami a zmianami klimatycznymi oraz utratą różnorodności biologicznej są coraz lepiej widoczne.

„Prawie połowa państw UE dotknięta jest pustynnieniem lub degradacją ziemi”

Przyczyną pustynnienia mogą być procesy naturalne, np. zmienność klimatu czy też erozja wodna lub wiatrowa, a także działalność człowieka, np. nadmierna eksploatacja pól uprawnych i pastwisk, wylesianie czy słaba melioracja. Zagrożona może zostać produkcja żywności, dostawy wody i różnorodność biologiczna, co prowadzi do ubóstwa, głodu, masowych migracji, a nawet wojen. Patrząc na problem pustynnienia i degradacji ziemi łącznie, zagrożonych jest 42% powierzchni Ziemi.

DG ds. Środowiska, lider w dziedzinie walki z pustynnieniem

Problem nie ogranicza się wyłącznie do krajów rozwijających się. Ponad połowa państw członkowskich dotknięta jest pustynnieniem lub degradacją ziemi.

Najpoważniejsza sytuacja jest w basenie Morza Śródziemnego, ale kłopoty zgłaszają także nowe państwa członkowskie, takie jak Węgry, Słowacja, Rumunia, a nawet niektóre kraje bałtyckie.

Pustynnieniu nadawane jest także coraz większe znaczenie polityczne w UE. W styczniu Komisja przekazała główną odpowiedzialność za politykę i działania służące zwalczaniu tego zjawiska Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska. DG ds. Rozwoju nadal będzie się zajmować programami wdrożeniowymi w tym temacie na szczeblu krajowym i regionalnym w krajach rozwijających się.

Wspomniane zmiany podkreślają bardziej spójne podejście UE do problemu pustynnienia i degradacji gleb, nadając większe znaczenie europejskim politykom środowiskowym w dziedzinie ochrony gleb, zrównoważonej gospodarki przestrzennej, gospodarki wodnej i susz, zmian klimatycznych i utraty różnorodności biologicznej. Szersze partnerstwo w ramach Komisji powinno przyczynić się do osiągnięcia lepszych wyników dzięki usprawnionej koordynacji zasobów finansowych i ludzkich.

Globalna odpowiedź

Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie walki z pustynnieniem (United Nations Convention to Combat Desertification, UNCCD), przyjęta w 1994 roku i ratyfikowana przez ponad 180 krajów, to jedna z trzech konwencji z Rio uzgodnionych podczas Szczytu

Ziemi w 1992 roku. We wrześniu 2009 roku strony Konwencji spotkają się w Buenos Aires, żeby zastanowić się, jak lepiej wykorzystać to jedyne na skalę światową wielostronne porozumienie środowiskowe w sprawie degradacji ziemi i gleby.

Spotkanie odbędzie się po ostatnio przeprowadzonych reformach, których celem jest ponowne skupienie uwagi na wdrożeniu Konwencji i połączeniu jej z podobnymi konwencjami ONZ w sprawie różnorodności biologicznej i zmian

Czym jest pustynnienie?

→ Degradacja ziemi w suchych, półsuchych i okresowo suchych obszarach wynikająca z różnych czynników, w tym zmienności klimatu i działalności człowieka (UNCCD)

klimatu. Takie podejście wynika z coraz bardziej wyraźnych dowodów na to, że pustynnienie jest zarówno przyczyną, jak i skutkiem utraty różnorodności biologicznej i globalnego ocieplenia. UNCCD skorzysta z nowego, ambitnego planu strategicznego na lata 2008–2018, skupiającego się na bardziej zrównoważonym podejściu, lepszym wdrożeniu programu i solidnych podstawach naukowych. ←

WIĘCEJ INFORMACJI

DG ds. Środowiska – strona internetowa na temat gleby
http://ec.europa.eu/environment/soil/index_en.htm

Strona internetowa UNCCD
www.unccd.int

Uwalnianie węgla - w poszukiwaniu rozwiązań

Mało kto zdaje sobie sprawę, że gleba odgrywa kluczową rolę w łagodzeniu skutków zmian klimatu, magazynując w sobie dwa razy więcej węgla niż atmosfera i trzy razy więcej niż lasy. Nowy raport opublikowany przez Komisję Europejską zwraca uwagę na znaczenie substancji organicznych w glebie oraz ich rolę w globalnym obiegu węgla w przyrodzie. Wzywa również do stosowania lepszych praktyk w zakresie gospodarowania gruntami, co pozwoli uniknąć uwolnienia dużych rezerw węgla znajdujących się w glebie. Czy gleba może stać się następnym polem bitwy w walce ze zmianami klimatu? Tego zdania jest wielu ekspertów. W tym artykule niemiecki gleboznawca wzywa Europę do przemyślenia polityki w zakresie torfowisk, a włoskie władze regionalne prezentują inicjatywę sadzenia drzew, mającą zrównoważyć uwalnianie węgla z wierzchniej warstwy gleby podczas prac wydobywczych.

Z PUNKTU WIDZENIA BADACZA

Gleby akumulują i magazynują węgiel w postaci próchnicy od tysięcy lat. Próchnica zawiera składniki odżywcze, wodę i pomaga chronić glebę przed erozją. Jednakże węgiel zawarty w glebie jest bardzo podatny na zmiany czynników środowiskowych – takich jak klimat, roślinność i gospodarka gruntami. Ochrona węgla glebowego pomaga nam w zaspokojeniu zapotrzebowania na żywność i błonnik w czasach zmian klimatu.

Stosowane obecnie formy gospodarowania gruntami zużyły zasoby węgla w glebach i pogorszyły jakość próchnicy. Na rolnikach europejskich ciąży poważny obowiązek ochrony istniejących zasobów węgla glebowego w celu dostosowania do zmian klimatu i łagodzenia ich skutków. Kiedy węgiel zostanie już uwolniony, jego ponowna sekwestracja w glebie napotyka wiele praktycznych ograniczeń. Obejmują one konkurencję o dostępne osady organiczne, zdolność gleb do długoterminowego zatrzymywania węgla oraz duże ryzyko ponownego uwolnienia sekwestrowanego węgla w razie zmiany w gospodarowaniu gruntami.

Uwalnianie węgla z gleb postępuje szybciej niż jego wchłanianie. Młody organiczny węgiel glebowy jest bardziej narażony na oddziaływanie zmian niż stary. Dlatego też ochrona istniejących już dużych zasobów węgla glebowego w ekosystemach jest bardziej skuteczna, niż dodatkowa sekwestracja węgla.

Torfowiska zawierają największe ilości węgla w przeliczeniu na hektar. Naturalne bagna rozwijają się i pochłaniają węgiel powoli, osuszanie natomiast powoduje szybką utratę torfowisk. Do celów gospodarki leśnej, rolnictwa i wydobycia torfu osusza się 60% europejskich torfowisk. Stanowią one wprawdzie tylko 4% lądowej powierzchni Europy, jednak wielkość emisji CO₂ z torfu jest ogromna.

Gospodarka glebą na wysuszonych torfowiskach jest sprzeczna z wymogiem zachowania zrównoważonego poziomu próchnicy, jaki ustanawia europejska polityka rolna. Osuszanie torfowisk wpływa niekorzystnie na możliwość taniego magazynowania wody w elementach krajobrazu, stanowiącego zabezpieczenie przed okresami suszy. Przywrócenie naturalnego poziomu wód i znalezienie alternatyw dla obecnych metod gospodarowania glebami torfowymi to podstawowe priorytety europejskiej polityki w zakresie gleb, istotne w związku z zapobieganiem zmianom klimatu i łagodzeniem ich skutków.

Dr Annette Freibauer
Johann Heinrich von Thünen-Institute (vTI), Niemcy

Substancje organiczne w glebie stanowią bogaty rezerwuár węgla: tylko europejskie gleby zawierają ok. 75 mld ton tego ważnego pierwiastka. Węgiel znajdujący się w obiegu w przyrodzie jest w sposób naturalny pochłaniany przez glebę i powoli uwalniany do atmosfery, jednak sposoby wykorzystania gruntów zmieniają się, a nieodpowiednie gospodarowanie nimi może w sposób drastyczny zaburzyć panującą równowagę.

Wylesianie, rolnictwo i przekształcanie pastwisk w grunty uprawne prowadzą do uwalniania zmagazynowanego w glebie węgla, który w połączeniu z tlenem tworzy CO₂ – jeden z głównych gazów cieplarnianych. W glebie zawarte są ogromne ilości tego pierwiastka, co oznacza, że nawet niewielki procentowy ubytek w tych zasobach spowoduje poważny wzrost ilości CO₂ w atmosferze.

Naukowcy sądzą, że nawet niewielki spadek zawartości węgla w glebie, rzędu jednej dziesiątej procenta, odpowiadałby emisji węgla ze 100 mln dodatkowych samochodów. Byłoby to równoważne z podwojeniem liczby samochodów będących obecnie w użytku w Europie.

Należy zatem dążyć do utrzymania największej możliwej ilości węgla w glebie oraz zwiększenia jej zdolności do pochłaniania węgla wszędzie, gdzie jest to możliwe. Są to kluczowe wnioski raportu Climsoil, opublikowanego na stronach internetowych DG ds. Środowiska na początku bieżącego roku. W „Przeglądzie dostępnych informacji o związkach gleby ze zmianami klimatu” (tak brzmi pełny tytuł raportu) stwierdza się również, że „sekwestracja” węgla w glebie to proces konkurencyjny pod względem kosztów, niewymagający zaawansowanej wiedzy specjalistycznej i mogący zaspokoić potencjalne zapotrzebowanie każdego sektora gospodarki w zakresie łagodzenia skutków zmian klimatu.

Rozwiązania dotyczące gleby

Autorzy raportu wzywają do odwrócenia procesu degradacji gleby, wynikającego z różnych sposobów użytkowania gruntów przez człowieka. Opowiadają się także za udoskonaleniem praktyk w zakresie wykorzystania gleby, umożliwiających sekwestrację większej ilości węgla. Oba zalecenia są zgodne ze strategią tematyczną w dziedzinie ochrony gleby UE z 2006 r.

Pierwsze rozwiązanie przewiduje utrzymanie węgla w glebie tam, gdzie już się w niej znajduje. W szczególności należy poprawić ochronę torfowisk, gdyż zawierają one nawet do dziesięciu razy więcej węgla niż gleby mineralne. Połowa europejskich zasobów organicznego węgla glebowego znajduje się w krajach takich jak Finlandia, Szwecja,

Uwalnianie węgla - w poszukiwaniu rozwiązań

Andrea Mengozzi
Region Emilia-Romania, Włochy

Irlandia i Szkocja, posiadających rozległe obszary torfowisk. Jednakże połowa tych torfowisk zniknęła już w rezultacie wydobycia torfu do celów energetycznych, w związku z rozwojem rolnictwa i gospodarki leśnej, urbanizacją i erozją, a ponad połowa pozostałych torfowisk jest osuszana w celu pozyskania dodatkowych gruntów pod uprawy. W rezultacie tego osuszania do atmosfery może dostawać się ponad 30 mln ton węgla rocznie.

Wykorzystanie gruntów

Pozostawione samym sobie europejskie gleby znajdujące się pod pastwiskami i lasami pochłaniają 100 mln ton węgla rocznie. Ale w UE gleby gruntów ornych emitują więcej węgla niż magazynują, uwalniając od 10 do 40 mln ton węgla rocznie. Wykorzystywanie nowych gruntów pod uprawy zwiększa ubytek węgla z gleby, głównie wskutek orki i nawożenia.

„Należy dążyć do utrzymania jak największej ilości węgla w glebie oraz zwiększenia jej zdolności do pochłaniania węgla wszędzie, gdzie jest to możliwe”

Przywrócenie części gruntów uprawnych do pierwotnego stanu pastwisk lub lasów mogłoby doprowadzić do powolnego wzrostu ilości węgla zmagazynowanego w glebie. Jednak w związku z potrzebą wyżywienia rosnącej populacji świata, prawdopodobieństwo takiej zmiany jest niewielkie.

Zdolność gleb do pochłaniania węgla można zwiększyć dzięki udoskonalonym praktykom rolniczym. Obejmują one płytką orkę, zaorywanie pozostałości roślin, obsiewanie pól na zimę zamiast zostawiania ich bez pokrywy roślinnej oraz ograniczenie liczby wypasanych zwierząt. Zgodnie z raportem praktyki takie mogą spowodować sekwestrację od 50 do 100 mln ton węgla w europejskich glebach rocznie.

PUNKT WIDZENIA WŁADZ LOKALNYCH

Po konferencji w sprawie gleby i zmian klimatu, która w czerwcu 2008 r. odbyła się w Brukseli, nasz region postanowił wdrożyć proekologiczną inicjatywę na poziomie administracji lokalnej. W odniesieniu do gospodarowania glebą wprowadziliśmy środek mający na celu zarówno zapobieganie zmianom klimatu, jak i adaptację do nich.

Prowincja Rawenna posiada duży przemysł wydobywczy żwiru, piasku i gliny. Działalność taka skutkuje jednak uwalnianiem do atmosfery węgla, który w normalnych okolicznościach wchłaniany jest do wierzchniej warstwy gruntu (pierwszy metr gleby) przez żywe mikroorganizmy, zamieszkujące „skórę” Ziemi.

Region Emilia-Romania zatwierdził zatem plan działań mających zrównoważyć wpływ przemysłu wydobywczego prowincji na zmiany klimatu. Z pomocą Regionalnej Agencji Ochrony Środowiska regionu Emilia-Romania obliczyliśmy, że na każdy hektar terenu objętego pracami wydobywczymi uwalnianych jest 2,5 tony węgla. Następnie podjęliśmy działania mające na celu kompensację tego zjawiska, sadząc drzewa, które pochłaniają dwutlenek węgla.

Zgodnie z przepisami naszego regionu, w ciągu dwóch lat od przyjęcia przez gminy programu sadzenia drzew, przygotowanego dla nich przez władze regionu, wydobywcy (podmioty wydobywające złoża?) będą musiały ponieść koszt zasadzenia jednego hektara drzew na każde dwa hektary objęte działalnością wydobywczą (oszacowano, że jeden hektar drzew pochłania pięć ton CO₂ rocznie). Drzewa sadzone będą w obszarach, gdzie ich przydatność będzie największa, na przykład w zadrzewionych strefach buforowych wzdłuż brzegów rzek lub w obszarach zielonych w miastach lub w parkach. Celem jest efektywne wykorzystanie zdolności drzew do pochłaniania CO₂, a także ich właściwości w zakresie termoregulacji i filtrowania zanieczyszczeń, co pozwoli nam wnieść poważny wkład w adaptację do zmian klimatu.

DOWIEDZ SIĘ WIĘCEJ

Raport CLIMSOIL

http://ec.europa.eu/environment/soil/review_en.htm

DG ds. środowiska – strony dotyczące gleb

http://ec.europa.eu/environment/soil/index_en.htm

Działania na rzecz zrównoważonego rozwoju

© iStockphoto

Forum Detaliczne to ogólnoeuropejska sieć detalistów, którzy chcieliby zmniejszyć oddziaływanie sektora detalicznego na środowisko i promować ekologiczne produkty. W skali globalnej niekorzystny wpływ 500 milionów obywateli Europy na środowisko jest ogromny. Gdyby reszta świata zużywała zasoby w tym samym stopniu co my, potrzebowalibyśmy ponad dwóch takich planet, jak Ziemia, aby zaspokoić popyt – tym problemem pragnie się zająć Forum.

Forum Detaliczne zaprasza do współpracy firmy, które chcą wdrażać przyjazne dla środowiska rozwiązania i promować ekologiczną postawę wśród klientów. Forum, zainaugurowane w marcu, zachęca sektor do ustanowienia celów w zakresie zrównoważonego rozwoju środowiska, do wymiany know-how, zebrania dobrych praktyk i zainicjowania dialogu. Utworzenie Forum Detalicznego to kolejny krok na drodze do wdrożenia unijnego planu działania w dziedzinie zrównoważonej konsumpcji i produkcji, przedstawionego przez Komisję w lipcu 2008 roku.

zrównoważonej konsumpcji i produkcji, wzywając do utworzenia Forum Detalicznego. Niemniej jednak branża poszła o krok dalej: obecnie forum jest jedną z dwóch inicjatyw tworzących program działań sektora detalicznego na rzecz ochrony środowiska (*Retailers' Environmental Action Programme, REAP*). Druga inicjatywa opiera się na zobowiązaniach poszczególnych firm w zakresie sprzedawanych produktów, sposobów sprzedaży oraz komunikacji z klientami. Celem działań jest zachęcenie firm do konkurencji o tytuł lidera zrównoważonego rozwoju środowiskowego.

Detaliści mogą zrobić wiele, aby ograniczyć oddziaływanie na środowisko, na przykład poprzez poprawę efektywności energetycznej w sklepach lub zmianę sposobu wykorzystania flot transportowych oraz pakowania towarów. Około 20 europejskich firm i cztery federacje dołączyły już do programu REAP, który zachęca przedsiębiorstwa do publikowania indywidualnych zobowiązań w dziedzinie zrównoważonego rozwoju. Dotychczasowe deklaracje obejmują złożoną przez wielu detalistów obietnicę skupowania wyłącznie legalnie wyciętego drewna oraz skupowania ryb łowionych w sposób zrównoważony.

Trudno porównywać ekologiczną działalność różnych sektorów handlu detalicznego czy też dużych i małych firm. Zobowiązania przedstawione w ramach Forum Detalicznego muszą

zatem obejmować określone w czasie cele wraz z punktami odniesienia umożliwiającymi Komisji monitorowanie wyników.

Tworzenie programu

Obecnie trwają prace nad stworzeniem planu działania, który pomoże określić kluczowe zadania forum, m.in. sposoby na zachęcenie klientów do przyjęcia bardziej zrównoważonych nawyków zakupowych oraz wdrożenie systemów oznakowań ekologicznych (na wzór europejskich ekoznaków). Forum przeanalizuje także deklaracje środowiskowe producentów oraz zastanowi się nad sposobami na ograniczenie odpadów i opakowań. W ciągu najbliższego roku detaliści opracują dobrowolny kodeks postępowania, obejmujący zestaw ogólnych zasad dla detalistów zobowiązujących się do dalszego ograniczenia negatywnego oddziaływania sektora na środowisko.

Forum Detaliczne jest ważnym miejscem dla firm pragnących sprzedawać w sposób bardziej zrównoważony pomimo obecnej recesji gospodarczej. Członkami Forum są między innymi międzynarodowe firmy działające poza granicami UE. ←

Forum Detaliczne

- Promuje zrównoważoną konsumpcję i produkcję
- Zostało utworzone w marcu 2009 roku w ramach Planu działania w dziedzinie zrównoważonej konsumpcji i produkcji
- Będzie działać przez okres minimum trzech lat

Program działań sektora detalicznego na rzecz ochrony środowiska

W lipcu 2008 roku Komisja zainaugurowała plan działania w dziedzinie

WIĘCEJ INFORMACJI

Inauguracja Forum Detalicznego

http://ec.europa.eu/environment/industry/retail/index_en.htm

Europejska polityka w sprawie zrównoważonej konsumpcji i produkcji

http://ec.europa.eu/environment/eussd/escp_en.htm

Stada Europy: powiew zmian

Rolnictwo to źródło niemal jednej piątej całkowitej światowej emisji gazów cieplarnianych, przy czym większość pochodzi z hodowli zwierząt gospodarskich. W ciągu ostatnich dziesięcioleci Europa poczyniła duże postępy pod względem redukcji emisji, ograniczając wykorzystanie nawozów, ulepszając gospodarowanie gruntami i technikę rolniczą, a także zmniejszając pogłowia bydła i owiec. Oczekuje się dalszej poprawy, jednak trwałe rozwiązanie problemu emisji z hodowli wymagać będzie kompleksowego podejścia do wykorzystania gruntów i hodowli.

18% światowej emisji gazów cieplarnianych (mierzonej jako równoważnik CO₂) pochodzi z hodowli i jest to ilość większa nawet od wytwarzanej przez transport. Te dane pochodzą z opublikowanego w 2006 r. raportu Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa, z którego wynika również, że zwierzęta hodowlane, takie jak krowy, owce, świnię i drób mogą być przyczyną poważnej degradacji gleb i wód.

„Trwałe rozwiązanie problemu emisji z hodowli wymagać będzie kompleksowego podejścia do gospodarki gruntami i hodowli”

Sektor ten jest głównym producentem żywności dla szybko rosnącej populacji światowej. Przewiduje się, że w pierwszej połowie obecnego stulecia globalne spożycie mięsa i mleka ulegnie podwojeniu, a zatem problem emisji stanie się jeszcze bardziej palący.

Głównymi gazami cieplarnianymi związanymi z hodowlą są metan i podtlenek azotu. Metan jest przede wszystkim efektem procesów trawiennych zwierząt: szacunki są różne, ale jedna krowa, aby dać 25 litrów mleka wytwarza od 100 do 500 litrów metanu dziennie. Podtlenek azotu uwalniany

jest z gleby i zasadniczo związany jest z nawożeniem. Oba gazy przyczyniają się do globalnego ocieplenia w stopniu większym niż dwutlenek węgla.

Rolnictwo i globalne ocieplenie

W działaniach zmierzających do powstrzymania zmian klimatycznych zwraca się obecnie większą uwagę na rolnictwo. Według obliczeń Europejskiej Agencji Środowiska sektor ten odpowiada tylko za niewiele ponad 9% całości emisji gazów cieplarnianych w UE. Rolnictwo nie jest objęte unijnym systemem handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych, zatem państwa członkowskie mają swobodę decydowania o włączeniu go lub nie do swoich programów kontroli emisji.

Do redukcji emisji z rolnictwa przyczyniło się kilka polityk wdrożonych na poziomie UE. Na przykład dyrektywa z 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego doprowadziła do poważnego zmniejszenia zużycia wykorzystania nieorganicznego fosforu i azotu. Po osiągnięciu najwyższego poziomu pod koniec lat 80. ich zużycie zmniejszyło się o jedną trzecią i oczekuje się, że tendencja ta się utrzyma. Nie bez znaczenia jest też lepsze gospodarowanie nawozami naturalnymi, związane przede wszystkim z lepszymi technikami ich przechowywania i rozrzucania, a także zmniejszenie zawartości białek w paszy. Środki te miały pierwotnie na celu poprawę ochrony wód, okazało się jednak, że przy okazji ograniczyły emisję gazów

cieplarnianych. Podobnie nieoczekiwaną korzyść przyniosła Wspólna Polityka Rolna (WPR): od 1984 r. unijny system kwot mlecznych spowodował bardzo istotne zmniejszenie pogłowia krów mlecznych. System ten jednak zostanie wycofany w 2015 r., istnieje więc niebezpieczeństwo ponownego wzrostu emisji.

Działaniom w sektorze rolnictwa, mającym na celu ograniczenie skali zmian klimatycznych i adaptację do nich, poświęca się obecnie dużo uwagi w ramach Jednego z filarów WPR, obejmującego rozwój obszarów wiejskich.

Zostały one na przykład uwzględnione jako jedno z wyzwań w niedawnym porozumieniu dotyczącym oceny funkcjonowania reformy WPR (tzw. health check).

Część ekosystemu

Zwierzęta hodowlane, w szczególności wypasane zwierzęta gospodarskie, mogą stanowić cenną część składową ekosystemu i często są kluczowym czynnikiem zwiększającym różnorodność biologiczną. Wiele terenów tradycyjnego wypasu zwierząt cechuje się wysoką zawartością węgla w glebie i mniejszą erozją, a także jest domem (siedliskiem) dla licznych rodzimych gatunków roślin i zwierząt. Ponadto trwałe użytki zielone odgrywają istotną rolę w zakresie zatrzymywania i filtrowania wody. Dalsze działania zmierzające do ograniczenia emisji z hodowli będą zatem musiały uwzględniać również te dodatkowe funkcje, jakie spełnia wypasanie zwierząt gospodarskich. ←

WIĘCEJ INFORMACJI

DG ds. Środowiska – główna strona dotycząca gospodarowania gruntami
http://ec.europa.eu/environment/archives/land_use/index_en.htm
 Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa – strona główna
www.fao.org

Czysta energia z odpadów w Umweltzentrum Simmering w Wiedniu

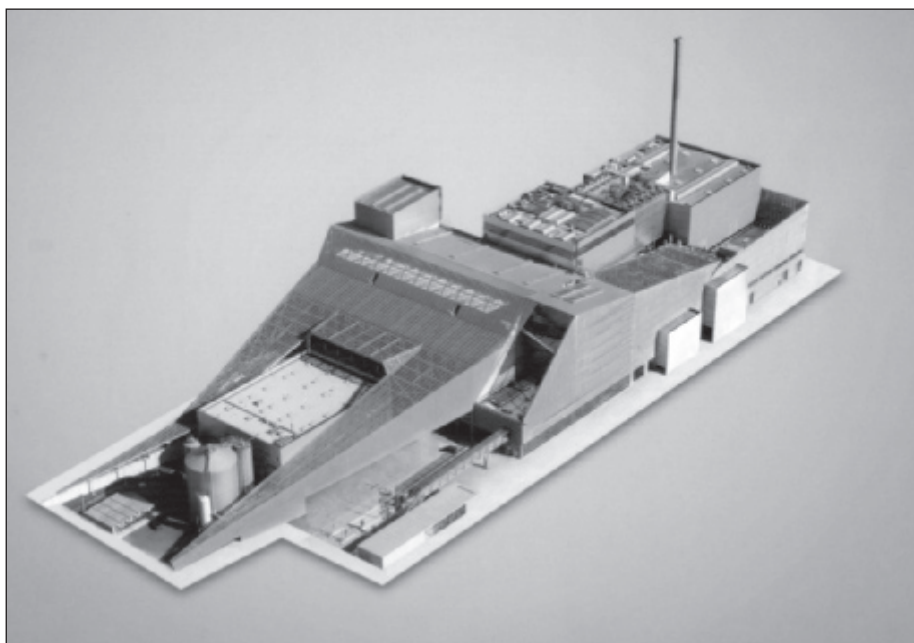
Ekologiczne centrum Simmering Umweltzentrum Simmering położone jest w południowo-wschodniej części Wiednia, w bezpośrednim sąsiedztwie kanału rzeki Dunaj. Centrum spełnia najwyższe standardy ochrony środowiska. W skład centrum Simmering wchodzi w sumie trzy zakłady świadczące usługi w zakresie ochrony środowiska w sektorze komunalnym. Pierwszym i obszarowo największym z nich jest centralna oczyszczalnia ścieków *Hauptkläranlage* funkcjonująca od 2005 r. W latach 2007 i 2008 uruchomiono kolejno biogazownię *Biogas Wien* oraz spalarnię odpadów *MVA Pfaffenau*.

Do centralnej oczyszczalni ścieków trafiają wszystkie ścieki z miasta Wiednia – dziennie ponad 500.000 m³. Przez ok. 20 godzin ścieki poddawane są mechaniczno-biologicznemu oczyszczaniu, zanim uzdatnione odprowadzone zostaną do rzeki.

Znaczącą część odpadów komunalnych wytwarzanych w Wiedniu stanowią odpady biodegradowalne, tj.: odpady kuchenne z obiektów gastronomicznych oraz zebrane selektywnie z gospodarstw domowych odpady organiczne. W wiedeńskiej biogazowni rocznie może być przetwarzanych z odzyskiem energii ok. 17 000 Mg tego rodzaju odpadów. Istotnymi atutami biogazowni są wysoka efektywność energetyczna i niewielka ilość powstających niebezpiecznych odpadów poprocesowych.

Ostatnią z uruchomionych instalacji w ekologicznym centrum Simmering jest spalarnia odpadów reszkowych. Rocznie spalanych jest w niej z odzyskiem energetycznym ok. 250.000 Mg odpadów, co pozwala miastu na zaopatrzenie ok. 50 000 gospodarstw domowych w energię ciepłą (w postaci centralnego ogrzewania i ciepłej wody) oraz ok. 25 000 gospodarstw domowych w energię elektryczną. Dodatkowo, energia wytwarzana podczas spalania odpadów wykorzystywana jest na potrzeby własne spalarni. Łącznie stanowi to ok. 65 GWh energii elektrycznej i 410 GWh energii cieplnej rocznie.

Zarówno wiedeńska biogazownia, jak i spalarnia odpadów są źródłami tzw. czystej energii. Wynika to z faktu, iż poprzez

wykorzystanie wartości energetycznej biogazu z odpadów lub samych odpadów, zmniejsza się zapotrzebowanie na surowce kopalne takie jak ropa naftowa czy węgiel, co z kolei powoduje redukcję emisji gazów cieplarnianych ze spalania tych surowców do atmosfery. Wiedeńska biogazownia i spalarnia odpadów MVA Pfaffenau (podobnie jak pozostałe wiedeńskie spalanie: Flötzerling i Spittelau) mają zatem istotny udział w produkcji energii odnawialnej dla mieszkańców Wiednia i jednocześnie przyczyniają się do ochrony klimatu przed globalnym ociepleniem.

Aleksandra Kaźmierczak
EKO-ZEC

Literatura:

<http://www.umweltzentrum.at>

